DIGNITAS INFINITA

Ihmisen arvokkuudesta

USKONOPIN VIRASTO

Julistus

DIGNITAS INFINITA

Ihmisen arvokkuudesta

2. huhtikuuta 2024

KATOLINEN TIEDOTUSKESKUS

Uskonopin viraston julistus 2.4.2024
Dignitas infinita – Ihmisen arvokkuudesta
© Copyright 2024 Libreria Editrice Vaticana

Suomenkielinen laitos
© Copyright 2024 Katolinen tiedotuskeskus
Painopaikka Hansaprint Oy, Turenki 2024
ISBN 978-952-7153-77-2

Esittely

Kokouksessaan 15. maaliskuuta 2019 silloinen Uskonopin kongregaatio päätti alkaa ”laatia tekstiä, joka osoittaisi ihmispersoonan arvokkuuden käsitteen välttämättömyyden kristillisessä antropologiassa ja sen merkityksen ja seuraukset yhteiskunnallisella, poliittisella ja taloudellisella tasolla, ottaen huomioon aiheen viimeaikaisen kehityksen akateemisessa ympäristössä ja sen ristiriitaiset tulkinnat nykykontekstissa”. Enimmäistä luonnosta, jota työstettiin joidenkin asiantuntijoiden avulla vuonna 2019, kongregaation neuvonantajien kokous 8. lokakuuta samana vuonna piti riittämättömänä.

Opillinen virasto työsti toisen tekstiluonnoksen eri asiantuntijoiden panoksen perusteella. Se esitettiin ja siitä keskusteltiin neuvonantajien kokouksessa 4. lokakuuta 2021. Tammikuussa 2022 uusi luonnos esitettiin kongregaation täysistunnolle, jossa jäsenet lyhensivät ja yksinkertaistivat tekstiä.

6. helmikuuta 2023 neuvonantajien kokous arvioi uutta korjattua tekstiä ja ehdotti muutamia lisä-

korjauksia. Uusi versio tuotiin viraston tavallisen istunnon (Feria IV) arvioitavaksi 3. toukokuuta 2023. Jäsenet olivat yksimielisiä siitä, että asiakirja voitaisiin pienin korjauksin julkaista. Paavi Franciscus hyväksyi tämän Feria IV:n päätökset minulle myöntämällään audienssilla 13. marraskuuta 2023. Tuolloin hän pyysi minulta, että tekstissä käsiteltäisiin arvokkuuteen suoranaisesti liittyviä aihepiirejä, kuten köyhyyttä, siirtolaisten tilannetta, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, ihmiskauppaa, sotaa ja monia muita. Kunnioittaakseen paremmin tuota pyhän isän ohjetta viraston opillisten asioiden osasto järjesti kokouksen, jossa syvennyttiin kiertokirjeeseen *Fratelli tutti*, joka ainutlaatuisesti analysoi ja pohtii syvällisemmin ihmisen arvokkuutta "olosuhteista riippumatta".

2. helmikuuta 2024 viraston jäsenille lähetettiin seuraavaa tavallista istuntoa (Feria IV) 28. helmikuuta varten uusi huomattavasti muokattu tekstiluonnos seuraavalla täsmennyksellä: "Tämä lisäluonnos oli välttämätön pyhän isän erityisen pyynnön noudattamiseksi. Hän nimenomaan kehotti kiinnittämään enemmän huomiota nykyajan vakaviin ihmisen arvokkuuden loukkauksiin kiertokirjeen *Fratelli tutti* valossa. Opillisten asioiden osasto lyhensi siksi alkuosaa […] ja työsti tekstiä yksityiskohtaisemmin pyhän isän ohjeiden mukaan." Viraston tavallinen istunto hyväksyi lopulta 28. helmikuuta 2024 tämän julistuksen tekstin. Minulle ja opillisten asioiden osaston sihteerille, Mons. Armando Matteolle, myöntämällään audienssilla 25. maaliskuu-

ta 2024 pyhä isä hyväksyi tämän julistuksen ja määräsi sen julkaistavaksi.

Tekstin valmistelu viiden vuoden aikana auttaa ymmärtämään, että arvokkuus on vakava ja keskeinen teema kristillisessä ajattelussa, ja siksi edessämme oleva asiakirja vaati huomattavaa kypsymisprosessia, että päädyttiin nyt julkaistavaan lopulliseen muotoon.

Kolmessa ensimmäisessä osassa julistus käsittelee perustavanlaatuisia periaatteita ja teoreettisia perusteita, tarkoituksena tuoda esiin joitakin tärkeitä selvennyksiä, jotta vältettäisiin yleiset sekaannukset termin ”arvokkuus” käytössä. Neljännessä osassa esitetään joitakin nykyisiä ongelmatilanteita, joissa jokaiselle ihmiselle kuuluvaa valtavaa, loukkaamatonta arvokkuutta ei asianmukaisesti tunnusteta. Noiden vakavien ihmisen arvokkuuden loukkausten tuomitseminen on välttämätöntä, koska kirkon syvä vakaumus on, että uskoa ei voi erottaa ihmisen arvokkuuden puolustamisesta, evankelioimista arvokkaan elämän edistämisestä eikä spiritualiteettia jokaisen ihmisen arvokkuuden hyväksi toimimisesta.

Jokaisen ihmisen arvokkuus voidaan ymmärtää ”äärettömäksi” (*dignitas infinita*), kuten pyhä Johannes Paavali II totesi tavatessaan tietyistä rajoitteista tai vammoista kärsiviä ihmisiä[1]. Hän halusi osoittaa, että ihmisten arvokkuus ylittää kaikki heidän elämänsä ulkoiset erityispiirteet.

1 Pyhä Johannes Paavali II, Angelus vammaisten kanssa Osnabrückin katedraalissa (16. marraskuuta 1980): *Insegnamenti* III/2 (1980), 1232.

Kiertokirjeessä *Fratelli tutti* paavi Franciscus halusi erityisesti korostaa, että tämä arvokkuus on olemassa ”ylittäen kaikki olosuhteet”. Hän kutsui kaikkia puolustamaan ihmisen arvokkuutta kaikissa kulttuurikonteksteissa, kaikkina ihmiselämän hetkinä, riippumatta fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista tai moraalisistakaan puutteista. Tämä julistus pyrkii osoittamaan, että kyseessä on universaali totuus, jonka tunnustamiseen meidät kaikki on kutsuttu, perusedellytys, jotta yhteiskuntamme olisivat todella oikeudenmukaisia, rauhanomaisia, terveitä ja aidosti inhimillisiä.

Julistuksessa käsitellyt aiheet eivät kata kaikkea, mutta valitut teemat valaisevat ihmisen arvokkuuden eri ulottuvuuksia, jotka nykyään ehkä ovat monien tietoisuudessa hämärtyneet. Joistakin niistä yhteiskunnan eri sektorit ovat helpommin samaa mieltä kuin toisista. Silti kaikki niistä näyttivät meistä välttämättömiltä, koska kokonaisuudessaan ne auttavat ymmärtämään evankeliumista kumpuavan arvokkuuskäsityksen harmoniaa ja rikkautta.

Tämä julistus ei pyri tyhjentävästi käsittelemään näin rikasta ja keskeistä aihepiiriä. Sen tarkoitus on tarjota ajattelun lähtökohtia, jotka auttavat pysymään siitä tietoisina tässä monimutkaisessa historian vaiheessa, jossa elämme, jotta monien huolten ja ahdinkojen keskellä emme eksyisi tieltä ja altistuisi yhä enemmille haavoille ja syvälle kärsimykselle.

Kardinaali *Víctor Manuel Fernández*
Prefekti

Sisällys

Johdanto 11

Perustavanlaatuinen selvennys 16

1. Kasvava tietoisuus ihmisen arvokkuuden keskeisyydestä 20

Raamatun näkökulmia 21
Kristillisen ajattelun kehitys 24
Nykyaika 26

2. Kirkko julistaa, edistää ja takaa ihmisen arvokkuutta 28

Lähtemätön Jumalan kuva 28
Kristus korottaa ihmisen arvokkuuden 29
Kutsumus täyteen arvokkuuteen 30
Panostaminen vapauteen 31

3. Arvokkuus, ihmisen oikeuksien ja velvollisuuksien perusta 34

Ihmisen arvokkuuden ehdoton kunnioittaminen 35
Ihmisen vapauden objektiivinen perusta 36
Ihmispersoonan relationaalinen rakenne 37
Ihmisen vapauttaminen moraalisesta ja sosiaalisesta ehdollistamisesta 39

4. Joitakin vakavia ihmisen arvokkuuden loukkauksia 43

Köyhyys 45
Sota 47
Siirtolaisten kärsimys 50
Ihmiskauppa 51
Seksuaalinen hyväksikäyttö 53
Naisiin kohdistuva väkivalta 54
Abortti 56
Sijaissynnytys 59
Eutanasia ja avustettu itsemurha 60
Vammaisten syrjintä 62
Gender-teoria 64
Sukupuolenvaihdos 67
Digiväkivalta 68

Päätös 71

Johdanto

1. (*Dignitas infinita*) Jokaisella ihmispersoonalla on *ääretön arvokkuus*, joka perustuu hänen olemukseensa, riippumatta olosuhteista, asemasta tai tilanteesta. Tähän periaatteeseen, joka on täysin tunnistettavissa myös pelkän järjen avulla, perustuu ihmispersoonan ja hänen oikeuksiensa suojelemisen etusija. Ilmoituksen valossa kirkko korostaa ja ehdottomasti vahvistaa, että ihmispersoonalla on ontologinen arvokkuus, koska hänet on luotu Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi ja lunastettu Kristuksessa Jeesuksessa. Tästä totuudesta johtuu kirkon työ niiden hyväksi, jotka ovat heikompia ja joilla on vähemmän valtaa, korostaen aina ”ihmispersoonan etusijaa ja hänen arvokkuutensa puolustamista olosuhteista riippumatta”.[2]

2. Tämä jokaisen tässä maailmassa olevan naisen ja miehen ontologinen arvokkuus ja ainutlaatuisen korkea arvo vahvistettiin arvovaltaisesti Yhdistyneiden

2 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Laudate Deum* (4. lokakuuta 2023), 39: L’Osservatore Romano (4. lokakuuta 2023), III.

kansakuntien *Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa* (10. joulukuuta 1948).[3] Tuon asiakirjan 75. vuosipäivä on kirkolle tilaisuus julistaa uudelleen vakaumuksensa, että Jumalan luomana ja Kristuksen lunastamana jokainen ihminen on tunnustettava ja häntä on kohdeltava kunnioittaen ja rakkaudella loukkaamattoman arvokkuutensa vuoksi. Vuosipäivä antaa kirkolle myös tilaisuuden selventää joitakin yleisiä väärinkäsityksiä koskien ihmisen arvokkuutta ja käsitellä joitakin siihen liittyviä vakavia ajankohtaisia kysymyksiä.

3. Lähetystehtävänsä alusta saakka kirkko on evankeliumin innoittamana pyrkinyt vahvistamaan kaikkien ihmisten vapauden ja edistämään heidän oikeuksiaan.[4] Viime aikoina paavien puheenvuorojen kautta kirkko on pyrkinyt ilmaisemaan tuon sitoumuksensa selvemmin kehottamalla ihmispersoonalle kuuluvan perusta-

---

3 Vuonna 1948 Yhdistyneet Kansakunnat hyväksyi *Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen*, joka koostuu kolmestakymmenestä artiklasta. Sana ”arvokkuus” [suomennoksessa ”arvo”] esiintyy viidesti, keskeisissä kohdissa: johdannon alkusanoissa ja 1. artiklan ensimmäisessä lauseessa. Ihmiskunnan kaikilla jäsenillä sanotaan olevan luonnollinen arvo (johdanto) ja ”Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan” (1. artikla).

4 Kiinnittäen huomiota vain uuteen aikaan nähdään, kuinka kirkko on yhä enemmän korostanut ihmisen arvokkuuden tärkeyttä. Aihetta on käsitelty erityisesti paavi Leo XIII:n kiertokirjeessä *Rerum novarum* (1891), paavi Pius XI:n kiertokirjeessä *Quadragesimo anno* (1931) ja paavi Pius XII:n puheessa Italian katolisen kätilöyhdistyksen kongressille (1951). Vatikaanin II kirkolliskokous erityisesti paneutui aiheeseen ja omisti sille kokonaisen asiakirjan, julistuksen *Dignitatis humanae* (1965), ja käsitteli ihmisen vapautta myös pastoraalikonstituutiossa *Gaudium et spes* (1965).

vanlaatuisen arvokkuuden tunnustamiseen. Pyhä Paavali VI sanoi, että ”mikään antropologia ei ole kirkon antropologian veroinen koskien ihmispersoonaa, myös yksilön kannalta, koskien hänen ainutlaatuisuuttaan ja arvokkuuttaan, hänen perustavanlaatuisten oikeuksiensa koskemattomuutta ja rikkautta, hänen pyhyyttään, kasvatuskykyään, kaipaustaan täydelliseen kehitykseen ja kuolemattomuuttaan”.[5]

4. Pyhä Johannes Paavali II 1979 totesi Latinalaisen Amerikan piispojen kolmannessa yleiskokouksessa Pueblassa: ”ihmisen arvokkuus on evankeliumin mukainen arvo, jota ei voi halveksia loukkaamatta vakavasti Luojaa. Tätä arvokkuutta tallataan yksilötasolla, kun ei oteta huomioon arvoja kuten vapaus, oikeus tunnustaa uskontoa, fyysinen ja psyykkinen koskemattomuus, oikeus perustarpeisiin ja elämään. Sitä poljetaan yhteiskunnallisella ja poliittisella tasolla, kun ihminen ei voi harjoittaa osallistumisoikeuttaan tai joutuu epäoikeudenmukaisen ja laittoman pakon tai ruumiillisen tai henkisen kidutuksen kohteeksi, jne. […] Kirkko puolustaa tai edistää ihmisen arvokkuutta lähetystehtävänsä mukaisesti, joka, vaikka onkin luonteeltaan uskonnollinen eikä sosiaalinen tai poliittinen, ei voi olla ottamatta huomioon ihmisen kokonaisvaltaista olemusta”.[6]

---

5 Pyhä Paavali VI, yleisaudienssi (4. syyskuuta 1968): *Insegnamenti* VI (1968), 886.

6 Pyhä Johannes Paavali II, puhe Latinalaisen Amerikan piispojen 3. yleiskokoukselle (28. tammikuuta 1979), III.1–2: *Insegnamenti* II/1 (1979), 202–203.

5. Vuonna 2010 paavi Benedictus XVI totesi Paavilliselle elämän akatemialle, että persoonan arvokkuus on ”perustavanlaatuinen periaate, jota usko ylösnousseeseen Jeesukseen Kristukseen on aina puolustanut, erityisesti kun sitä laiminlyödään yksinkertaisimpien ja puolustuskyvyttömimpien osalta”.[7] Toisessa yhteydessä puhuessaan talouselämän asiantuntijoille hän sanoi, että ”talous ja rahoitusala eivät ole olemassa itseään varten, ne ovat vain väline, keino. Niiden päämäärä on yksinomaan ihmispersoona ja hänen täysi itsensä toteuttaminen arvokkuudessa. Se on ainoa pääoma, jota kannattaa suojella”.[8]

6. Paaviutensa alusta saakka paavi Franciscus on kutsunut kirkkoa tunnustamaan ”Isän, joka rakastaa äärettömästi jokaista ihmistä”, ja ymmärtämään, että ”tällä hän antaa ihmiselle äärettömän arvokkuuden”[9]. Paavi painottaa, että tuo valtava arvokkuus on alkuperäinen lahja, joka on tunnustettava uskollisesti ja otettava kiitollisena vastaan. Tuon tunnustamisen ja hyväksymisen pohjalle voi perustua uusi rinnakkaiselo ihmisten kes-

---

7 Benedictus XVI, puhe Paavillisen elämän akatemian yleiskokouksen osanottajille (13. helmikuuta 2010): *Insegnamenti* VI/1 (2011), 218.

8 Benedictus XVI, puhe Euroopan neuvoston kehityspankin kokouksen osanottajille (12. kesäkuuta 2010): *Insegnamenti* VI/1 (2011), 912–913.

9 Franciscus, Apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 178: AAS 105 (2013), 1094, joka siteeraa pyhää Johannes Paavali II:a, Angelus vammaisten kanssa Osnabrückin katedraalissa (16. marraskuuta 1980): *Insegnamenti* III/2 (1980), 1232.

ken, jossa sosiaaliset suhteet kehittyvät aidon veljeyden kontekstissa: vain tunnustamalla jokaisen ihmispersoonan arvokkuus voidaan uudelleen synnyttää kaikkien keskuudessa maailmanlaajuinen kaipaus veljeyteen.[10] Paavi Franciscuksen mukaan ”tämä ihmisen arvokkuuden ja veljeyden lähde on Jeesuksen Kristuksen evankeliumi”,[11] mutta se on myös vakaumus, jonka ihmisjärki voi saavuttaa ajattelun ja vuoropuhelun kautta. ”Se, että joka tilanteessa on kunnioitettava toisten ihmisten arvokkuutta, johtuu siitä, että me emme keksi tai oleta tuota arvokkuutta, vaan heillä todella on suurempi arvo kuin materiaalisilla asioilla ja tilanteilla. Se vaatii kohtelemaan heitä toisella tavalla. Se, että jokaisella ihmisellä on loukkaamaton arvokkuus, on ihmisluontoa vastaava totuus riippumatta kulttuurimuutoksista.”[12] Paavi Franciscus toteaa, että tosiasiassa ”ihmisellä on sama loukkaamaton arvokkuus kaikkina historian aikakausina eikä kukaan voi ajatella, että olosuhteet antavat luvan kieltää tuon vakaumuksen tai olla toimimatta sen mukaan”.[13] Hänen kiertokirjeensä *Fratelli tutti* on jo tietynlainen *Magna Charta* nykyajan yrityksissä suojella ja edistää ihmisen arvokkuutta.

---

10 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 8: AAS 112 (2020), 971.

11 Ibid., 277: AAS 112 (2020), 1069.

12 Ibid. 213: AAS 112 (2020), 1045.

13 Ibid. 213: AAS 112 (2020), 1045, joka siteeraa hänen viestiään kansainvälisen konferenssin ”Ihmisoikeudet nykymaailmassa” osanottajille (10. joulukuuta 2018): L’Osservatore Romano (10.–11. joulukuuta 2018), 8.

Perustavanlaatuinen selvennys

7. Nykyään vallitsee melko yleinen konsensus jokaisen ihmisen arvokkuuden ja ainutlaatuisen, transsendentin arvon tärkeydestä ja normatiivisesta merkityksestä.[14] Silti ilmaisua "ihmispersoonan arvokkuus" tulkitaan monissa merkityksissä, jolloin on väärinymmärrysten mahdollisuus[15], ja on "ristiriitoja, jotka johtavat kysymään, tuleeko kaikkien ihmisten yhtäläinen arvokkuus… tunnustetuksi, kunnioitetuksi, suojelluksi ja edistetyksi kaikissa tilanteissa".[16] Kaiken tämän perusteella näyttää mahdolliselta arvokkuuskäsitteen nelijako: *ontologinen arvokkuus, moraalinen arvokkuus, sosiaalinen arvokkuus* ja lopulta *eksistentiaalinen arvokkuus*. Tärkein merkitys on *ontologinen arvokkuus*, joka kuuluu persoonalle sinänsä vain siksi, että hän on olemassa ja Jumalan tahtoma, luoma ja rakastama. Tätä arvokkuutta ei koskaan voi peruuttaa ja se pätee huolimatta mistä tahansa olosuhteista, joissa ihminen saattaa olla. *Moraalisesta arvokkuudesta* puhuttaessa taas viitataan

---

14 Yhdistyneiden Kansakuntien julistusta 1948 seurasivat ja kehittelivät edelleen Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus 1966 ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin päätösasiakirja 1975.

15 Vrt. Kansainvälinen teologinen komissio, Ihmispersoonan arvokkuus ja oikeudet (1983), Johdanto, 3. Tiivistelmä katolisesta opetusta koskien ihmisen arvokkuutta löytyy *Katolisen kirkon katekismuksesta*, luvusta "Ihmispersoonan arvokkuus", 1700–1876.

16 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 22: AAS 112 (2020), 976.

siihen, kuinka ihminen harjoittaa vapauttaan. Vaikka ihmisellä on omatunto, hän voi aina toimia sitä vastaan. Silloin ihminen toimii tavalla, joka ”ei ole hänen luontonsa arvoista” Jumalan rakastamana ja muita rakastamaan kutsuttuna luotuna olentona. Mutta vapaus siihen on olemassa. Historia osoittaa, että vapauden harjoittaminen vastoin evankeliumin ilmoittamaa rakkauden lakia voi merkitä mittaamattoman suuria pahoja tekoja toisia kohtaan. Niin tapahtuessa kohdataan ihmisiä, jotka näyttävät menettäneen kaiken inhimillisyyden, kaiken arvokkuuden. Siksi tässä esitetty jako auttaa erottamaan moraalisen arvokkuuden, joka voidaan menettää, ja ontologisen arvokkuuden, jota ei koskaan voida mitätöidä. Juuri ontologisen arvokkuuden vuoksi on ponnisteltava kaikin voimin, jotta kaikki pahaa tehneet voisivat katua ja kääntyä.

8. Jäljellä on vielä kaksi arvokkuuden piirrettä: sosiaalinen ja eksistentiaalinen. Puhuttaessa *sosiaalisesta arvokkuudesta* viitataan olosuhteisiin, joissa ihminen elää. Esimerkiksi äärimmäisessä köyhyydessä, kun puuttuvat vähimmäisedellytykset sille, että ihminen voisi elää ontologisen arvokkuutensa mukaan, sanotaan, että noin köyhän elämä ei ole ”ihmisarvoista”. Ilmaus ei millään tavalla merkitse ihmisen tuomitsemista, vaan pyrkii korostamaan sitä, että hänen loukkaamaton arvokkuutensa on ristiriidassa sen tilanteen kanssa, jossa hän on pakotettu elämään. Viimeinen piirre on *eksistentiaalinen arvokkuus*. Nykyään yhä useammin puhutaan ”ih-

misarvoisesta" elämästä ja ei-ihmisarvoisesta elämästä. Sillä viitataan juuri eksistentiaalisiin tilanteisiin: esimerkiksi ihminen, jolta näennäisesti ei puutu mitään elämässä olennaista, mutta jonka eri syistä on vaikea elää rauhassa, iloiten ja toivoen. Toisissa tilanteissa on kyse vakavista sairauksista, perheväkivallasta, patologisista riippuvuuksista ja muista vaikeuksista, jotka saavat ihmisen kokemaan elämäntilanteensa "arvottomaksi" suhteessa käsitykseen ontologisesta arvokkuudesta, jota ei koskaan voi hämärtää. Nämä erotukset joka tapauksessa muistuttavat ihmispersoonan olemukseen juurtuneen ontologisen arvokkuuden loukkaamattomasta arvosta; se on olemassa kaikista olosuhteista riippumatta.

9. Tässä on muistettava, että klassinen persoonan määritelmä "yksilöllinen substanssi, jolla on järjellinen luonto"[17] selventää hänen arvokkuutensa perustaa. "Yksilöllisenä substanssina" persoonalla on ontologinen arvokkuus (eli olemisen metafyysisellä tasolla): hän on subjekti, joka saatuaan Jumalalta olemassaolon "subsistoi", eli harjoittaa olemassaoloa autonomisesti. Sana "järjellinen" käsittää itse asiassa kaikki ihmisen kyvyt: sekä tietämisen ja ymmärtämisen että tahtomisen, rakastamisen, valitsemisen ja kaipaamisen. Termi "järjellinen" käsittää myös edellisiin läheisesti liittyvät ruumiilliset kyvyt. Ilmaisu "luonto" tarkoittaa ihmisel-

17 Boethius, *Contra Eutychen et Nestorium*, c. 3: PL 64, 1344: "*persona est rationalis naturae individua substantia*". Vrt. pyhä Bonaventura, *In I Sent.*, d. 25, a. 1, q. 2; pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae*, I, q. 29, a. 1, resp.

le ominaista tilaa, joka mahdollistaa hänelle luonteenomaiset toiminnot ja kokemukset: luonto on "toiminnan prinsiippi". Ihmisolento ei luo luontoaan; hän on saanut sen lahjaksi ja voi vaalia, kehittää ja rikastuttaa kykyjään. Harjoittaessaan vapauttaan vaaliakseen luontonsa rikkauksia ihmispersoona rakentuu ajassa. Vaikka hän erilaisten rajoitteiden tai olosuhteiden vuoksi ei pystyisi toteuttamaan näitä kykyjään, persoona subsistoi aina "yksilöllisenä substanssina" koko loukkaamattomassa arvokkuudessaan. Tämä pätee esimerkiksi syntymättömään lapseen, tajuttomaan ihmiseen ja kuolemantuskassa olevaan vanhukseen.

1. Kasvava tietoisuus ihmisen arvokkuuden keskeisyydestä

10. Jo klassisessa antiikissa[18] ilmeni ensimmäinen intuitio ihmisen arvokkuudesta sosiaaliselta näkökannalta: jokaisella ihmisellä on erityinen arvokkuus asemansa mukaan ja tietyn järjestyksen sisällä. Sosiaaliselta alalta sana siirtyi kuvaamaan maailmankaikkeudessa olevien olentojen erilaista arvokkuutta. Tässä näkemyksessä kaikilla olennoilla on oma ”arvokkuutensa” sen mukaan kuin ne sijoittuvat kokonaisuuden harmoniaan. Jotkut antiikin ajattelun huipentumat alkoivat tunnistaa ihmisen ainutlaatuisen aseman, koska hänellä on järki ja hän siten kykenee ottamaan vastuuta itsestään ja muista maailmassa olevista.[19] Silti ollaan vielä

18 Koska tämän julistuksen tarkoitus ei ole kattavasti käsitellä arvokkuuden käsitettä, tässä viitataan lyhyesti vain esimerkkinä ns. klassiseen kreikkalaiseen ja roomalaiseen kulttuuriin varhaisen kristillisen filosofisen ja teologisen ajattelun viitekehyksenä.

19 Vrt. esim. Cicero, *De Officiis* I, 105–106: *”sed pertinet ad omnem officii quaestionem semper in promptu habere, quantum natura hominis pecudibus reliquisque beluis antecedat […] Atque etiam si*

kaukana ajattelusta, johon voi perustua jokaisen ihmispersoonan arvokkuuden kunnioittaminen olosuhteista huolimatta.

Raamatun näkökulmia

11. Raamatun ilmoitus opettaa, että kaikilla ihmisillä on synnynnäinen arvokkuus, koska heidät on luotu Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi: ”Jumala sanoi: ’Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme’… Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät” (1. Moos. 1:26–27). Ihmisyydessä on erityinen ominaisuus, jonka vuoksi sitä ei voi pelkistää pelkkään materiaan. “Kuva” ei määritä sielua tai älyllisiä kykyjä, vaan miehen ja naisen arvokkuutta. Molemmilla on vastavuoroisessa tasavertaisessa keskinäisen rakkauden suhteessa tehtävä edustaa Jumalaa maailmassa, ja heidät on kutsuttu varjelemaan ja viljelemään maailmaa. Se, että meidät on luotu Jumalan

---

*considerare volumus, quae sit in natura excellentia et dignitas, intellegemus, quam sit turpe diffluere luxuria et delicate ac molliter vivere quamque honestum parce, continenter, severe, sobrie” (*Scriptorum Latinorum Bibliotheca Oxoniensis, ed. M. Winterbottom, Oxford 1994, 43). ”Velvollisuuksia käsiteltäessä on aina pidettävä mielessä, kuinka suuresti ihmisluonto on karjaa ja muita eläimiä ylempänä [...] Ja jos vain ajattelemmekin, millainen ylevyys ja arvokkuus ihmisluontoon sisältyy, ymmärrämme kuinka häpeällistä on vajota ylellisyyteen ja viettää hekumallista ja veltostunutta elämää ja kuinka kunniakasta taas elää säästäväistä, pidättyväistä, vakavaa ja raitista elämää” (*Velvollisuuksista* I, 105–106; suom. Marja Itkonen-Kaila teoksessa Cicero: *Vanhuudesta. Ystävyydestä. Velvollisuuksista*, WSOY 3. painos 1998, s. 145–146.).

kuvaksi, merkitsee siis sitä, että meillä on itsessämme pyhä arvo, joka ylittää kaikki sukupuoli-, sosiaaliset, poliittiset, kulttuuriset ja uskonnolliset erot. Arvokkuutemme annetaan meille, me emme vaadi emmekä ansaitse sitä. Jokainen ihminen on Jumalan rakastama ja tahtoma ja siksi loukkaamaton arvokkuudessaan. Toisessa Mooseksen kirjassa, Vanhan testamentin ytimessä, Jumala osoittaa olevansa hän joka kuulee köyhän huutoa, näkee kansansa kurjuuden, pitää huolta vähäisistä ja sorretuista (vrt. 2. Moos. 3:7; 22:20–26). Sama opetus löytyy deuteronomistisesta laista (vrt. 5. Moos. 12–26): siinä opetus oikeuksista muuttuu ihmisen arvokkuuden "manifestiksi" erityisesti kolmen ihmisryhmän hyväksi: orvot, lesket ja muukalaiset (vrt. 5. Moos. 24:17). Toisen Mooseksen kirjan käskyistä muistuttaa ja ne tekee ajankohtaisiksi profeettojen julistus; he edustavat Israelin kriittistä tajua. Profeettojen Aamoksen, Hoosean, Jesajan, Miikan ja Jeremian kirjoissa on kokonaisia lukuja, joissa tuomitaan epäoikeudenmukaisuus. Aamos valittaa katkerasti köyhän sortoa, sitä ettei kurjalle tunnusteta minkäänlaista perustavaa inhimillistä arvokkuutta (vrt. Aam. 2:6–7; 4:1; 5:11–12). Jesaja kiroaa ne, jotka polkevat köyhien oikeuksia ja kieltävät heiltä oikeuden: "Voi niitä, jotka vääriä säädöksiä säätävät, jotka katalia päätöksiä tekevät estääkseen heikkoja saamasta oikeutta, riistääkseen kansani köyhiltä lain turvan" (Jes. 10:1–2). Tähän profeetalliseen opetukseen liittyy myös viisauskirjallisuus. Sirak vertaa köyhien sortamista tappoon: "Joka vie toisen elannon, surmaa hänet, verta vuodattaa se, joka

riistää työmiehen palkan" (Sir. 34:26–27). Psalmeissa uskonnollinen suhde Jumalaan ilmenee heikkojen ja hädänalaisten puolustamisen kautta: "Puolustakaa orpoja ja onnettomia, huolehtikaa köyhistä ja kurjista. Pelastakaa heikot ja vähäväkiset, vapauttakaa heidät sortajien käsistä" (Ps. 82:3–4).

12. Jeesus syntyi ja kasvoi vaatimattomissa oloissa ja paljasti hädänalaisten ja työtätekevien arvokkuuden.[20] Julkisen tehtävänsä aikana Jeesus vahvisti kaikkien Jumalan kuvaksi luotujen arvon ja arvokkuuden riippumatta heidän yhteiskunnallisesta asemastaan ja ulkoisista olosuhteista. Jeesus murskasi kulttuuriset ja kultilliset muurit, palautti arvokkuuden torjutuille ja yhteiskunnassa syrjityille: publikaaneille (vrt. Matt. 9:10–11), naisille (vrt. Joh. 4:1–42), lapsille (vrt. Mark. 10:14–15), spitaalisille (vrt. Matt. 8:2–3), sairaille (vrt. Mark. 1:29–34), muukalaisille (vrt. Matt. 25:35) ja leskille (vrt. Luuk. 7:11–15). Hän parantaa, ruokkii, puolustaa, vapauttaa, pelastaa. Häntä kuvataan paimenena, joka kantaa huolta yhdestä kadonneesta lampaasta (vrt. Matt. 18:12–14). Hän itse samaistuu vähimpiin veljiinsä: "kaiken, minkä te olette tehneet yhdelle näistä vähäisimmistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle" (Matt. 25:40). Raamatullisessa kielenkäytössä "vähäisiä" eivät ole vain pienet lapset, vaan puolustuskyvyttömät opetuslapset, kaikkein mer-

20 Vrt. pyhä Paavali VI, puhe pyhiinvaelluksella Pyhässä maassa: vierailu Herran syntymän ilmoittamisen basilikassa Nasaretissa (5. tammikuuta 1964): AAS 56 (1964), 166–170.

kityksettömimmät, sorretut, torjutut, köyhät, syrjityt, tietämättömät, sairaat, hallitsevien ryhmien alistamat. Kirkastettu Kristus tuomitsee lähimmäisenrakkauden perusteella, mikä merkitsee nälkäisten, janoisten, muukalaisten, alastomien, sairaiden ja vangittujen auttamista, joihin hän itse samaistuu (vrt. Matt. 25:34–36). Jeesuksen mukaan hyvän tekeminen jokaiselle ihmiselle, riippumatta veri- tai uskonnollisista siteistä, on ainoa arviointikriteeri. Apostoli Paavali toteaa, että jokaisen kristityn on toimittava sen mukaan, mitä kaikkien ihmisten arvokkuus ja oikeuksien puolustaminen vaatii (vrt. Room. 13:8–10), uuden rakkaudenkäskyn mukaan (vrt. 1. Kor. 13:1–13).

Kristillisen ajattelun kehitys

13. Kristillisen ajattelun kehitys innosti ja auttoi arvokkuutta koskevan humaanin pohdinnan edistystä. Klassinen kristillinen antropologia korosti kirkkoisien suureen traditioon perustuen oppia ihmisestä Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi luotuna ja hänen ainutlaatuista rooliaan luomakunnassa.[21] Keskiajan kristillinen ajattelu seuloi kriittisesti antiikin filosofisen ajattelun perintöä ja päätyi persoonakäsitteen synteesiin, joka tun-

21 Lukemattomista esimerkeistä vrt. pyhä Clemens Roomalainen, *1 Clem*. 33, 4s: PG 1, 273; Teofilos Antiokialainen, *Ad Aut*. I, 4: PG 6, 1029; pyhä Klemens Aleksandrialainen, *Strom.* III, 42, 5–6: PG 8, 1145; Ibid. VI, 72, 2: PG 9, 293; pyhä Ireneus Lyonilainen, *Adv. Haer.* V, 6, 1: PG 7, 1137–1138; Origenes, *De princ*. III, 6,1: PG 11, 333; pyhä Augustinus, *De Gen. ad litt*. VI, 12: PL 34, 348. *De Trin*. XIV, 8, 11: PL 42, 1044–1045.

nusti persoonan arvokkuuden metafyysisen perustan, kuten osoittavat nämä Tuomas Akvinolaisen sanat: ”persoona merkitsee sitä, mikä on jalointa koko maailmankaikkeudessa, eli subsistentti, jolla on järjellinen luonto”.[22] Tätä ontologista arvokkuutta, joka ilmenee erityisesti ihmisen vapaan toiminnan kautta, korosti sitten etenkin renessanssin kristillinen humanismi.[23] Myös uuden ajan ajattelijoiden, kuten Descartes’n ja Kantin näkemyksissä, jotka kyseenalaistivat joitakin perinteisen kristillisen antropologian perusteita, voi silti havaita vahvoja Ilmoituksen kaikuja. Viimeaikaisemmassa filosofisessa ajattelussa on käsitelty teoreettista ja käytännöllistä subjektiivisuutta, ja sen pohjalta kristillisessä ajattelussa on yhä enemmän korostettu arvokkuuden käsitteen syvällisyyttä. Siinä saavutettu ainutlaatuinen näkemys (esimerkiksi personalismi 1900-luvulla) pohti uudelleen kysymystä subjektiivisuudesta ja laajensi sitä käsittämään intersubjektiivisuuden ja ihmisiä toisiinsa liittävät suhteet.[24] Tämä näkemys on rikastuttanut myös nykyistä kristillistä antropologiaa.[25]

---

22 Pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae*, I, q. 29, a. 3, resp.: ”*persona significat id, quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura*”.

23 Vrt. esim. Giovanni Pico della Mirandola ja hänen kuuluisa tekstinsä *Oratio de hominis dignitate* (1486).

24 Juutalaiselle ajattelijalle kuten E. Levinas (1906–1995) ihmistä luonnehtii hänen vapautensa siinä määrin kuin hän ymmärtää olevansa äärettömästi vastuussa toisesta ihmisestä.

25 Jotkut 1800- ja 1900-lukujen suuret ajattelijat, kuten pyhä J.H. Newman, autuas A. Rosmini, J. Maritain, E. Mounier, K. Rahner, H.U. von Balthasar ja monet muut, esittivät ihmisnäkemyksen, joka voi pätevästi keskustella 2000-luvun alun ajattelun kanssa, mikä sen innoitteena onkin, jopa postmodernismi.

Nykyaika

14. Meidän aikanamme termiä “arvokkuus” [joskus suomennettu ”arvo”] käytetään pääasiassa korostettaessa ihmispersoonan ainutlaatuista luonnetta, jota ei voi verrata mihinkään muuhun olentoon maailmassa. Tältä kannalta ymmärretään tapa, jolla termiä arvokkuus [suom. arvo] käytetään Yhdistyneiden kansakuntien julistuksessa 1948, jossa puhutaan ”ihmiskunnan kaikkien jäsenten luonnollisen arvon ja heidän yhtäläisten ja luovuttamattomien oikeuksiensa tunnustamisesta”. Vain tämä ihmisen arvokkuuden luovuttamattomuus mahdollistaa ihmisoikeuksista puhumisen.[26]

15. Arvokkuuden käsitteen selkeyttämiseksi on tärkeää huomauttaa, että ihminen ei saa arvokkuuttaan toisilta ihmisiltä, määrätyistä ominaisuuksistaan ja kyvyistään lähtien, jolloin se olisi mahdollista poistaa. Jos arvokkuuden persoonalle antaisivat toiset ihmiset, se olisi ehdollista ja sen voisi ottaa pois, ja itse arvokkuuden merkitys (vaikka kunnioituksen arvoinenkin) olisi vaarassa tulla kumotuksi. Tosiasiassa arvokkuus on ihmisellä luontaisesti eikä *a posteriori* annettuna; se on olemassa ennen kenenkään tunnustusta eikä sitä voi menettää. Siksi kaikilla ihmisillä on sama luontainen arvokkuus

26 Siksi ”Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus […] implisiittisesti vihjaa, että loukkaamattomien ihmisoikeuksien lähde on jokaisen ihmispersoonan arvokkuus”: Kansainvälinen teologinen komissio, Universaalia etiikkaa etsimässä: uusi katse luonnolliseen lakiin (2009), 115.

riippumatta siitä, pystyvätkö he ilmaisemaan sen asianmukaisesti vai eivät.

16. Siksi Vatikaanin II kirkolliskokous puhuu ”yleväst ä arvokkuudesta, joka kuuluu ihmispersoonalle, koska tämä on koko muuta luomakuntaa etevämpi ja koska hänen oikeutensa ja velvollisuutensa ovat universaalisia ja loukkaamattomia”.[27] Kuten kirkolliskokouksen julistuksen *Dignitatis humanae* alku muistuttaa, ”ihmispersoonan arvokkuus tajutaan meidän päivinämme yhä selvemmin, ja yhä kasvaa niiden lukumäärä, jotka vaativat, että ihmisten on toiminnassaan saatava käyttää ja noudattaa omaa arvostelukykyään ja vapauttaan, ei pakon alaisina, vaan tietoisina velvollisuuksistaan”.[28] Tämä ajattelun ja omantunnon vapaus, sekä yksilöllinen että yhteisöllinen, perustuu ihmisen arvokkuuden tunnustamiseen ”sellaisena kuin tämä tunnetaan sekä Jumalan ilmoittamasta sanasta että itse järjen avulla”.[29] Kirkon opetusvirka on yhä enemmän kehittänyt edelleen tuon arvokkuuden merkitystä siihen liittyvine vaatimuksineen ja seurauksineen, saapuen tietoisuuteen siitä, että jokaisen ihmisen arvokkuus pätee olosuhteista riippumatta.

---

27 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* (7. joulukuuta 1965), 26: AAS 58 (1966), 1046; konstituution ensimmäisen osan koko ensimmäinen luku (11–22) on omistettu ihmispersoonan arvokkuudelle.

28 Vatikaanin II kirkolliskokous, julistus *Dignitatis humanae* (7. joulukuuta 1965), 1: AAS 58 (1966), 929.

29 Ibid., 2: AAS 58 (1966), 931.

2. Kirkko julistaa, edistää ja takaa ihmisen arvokkuutta

17. Kirkko julistaa kaikkien ihmisten yhtäläistä arvokkuutta riippumatta heidän elämäntilanteestaan tai ominaisuuksistaan. Tämä julistus nojautuu kolminkertaiseen vakaumukseen, joka kristinuskon valossa antaa ihmisen arvokkuudelle mittaamattoman arvon ja vahvistaa siihen liittyvät vaatimukset.

Lähtemätön Jumalan kuva

18. Ensinnäkin Ilmoituksen mukaan ihmisen arvokkuus johtuu Luojan rakkaudesta: hän painoi ihmiseen kuvansa lähtemättömät piirteet (vrt. 1. Moos. 1:26), kutsuen ihmisen tuntemaan ja rakastamaan häntä ja elämään liittosuhteessa kanssaan ja veljeydessä, oikeudenmukaisuudessa ja rauhassa kaikkien muiden kanssa. Tässä näkemyksessä arvokkuus ei viittaa vain sieluun, vaan persoonaan erottamattomana ykseytenä ja

siis myös hänen ruumiiseensa, joka omalla tavallaan on osallinen siitä, että ihmispersoona on Jumalan kuva. Ruumiskin on kutsuttu jakamaan sielun kirkkauden jumalallisessa autuudessa.

Kristus korottaa ihmisen arvokkuuden

19. Toinen vakaumus johtuu siitä, että ihmispersoonan arvokkuus ilmoitettiin täysin, kun Isä lähetti Poikansa, joka täysin omaksui ihmiselämän: ”Lihaksitulemisensa salaisuudessa Jumalan Poika vahvisti ruumiin ja sielun arvokkuuden, joista ihminen koostuu.”[30] Yhdistymällä tietyllä tavalla jokaiseen ihmiseen inkarnaationsa kautta Jeesus Kristus vahvisti, että jokaisella ihmisellä on mittaamaton arvokkuus vain siksi, että hän kuuluu ihmisyhteisöön, eikä tätä arvokkuutta voi koskaan menettää.[31] Julistamalla, että Jumalan valtakunta kuuluu köyhille, nöyrille, halveksituille, ruumiillisesti ja henkisesti kärsiville; parantamalla kaikenlaisia sairauksia, myös vakavimpia kuten spitaali; vahvistamalla, että se mitä heille tehdään, tehdään hänelle, koska hän on heissä läsnä, Jeesus toi suuren uutuuden: jokaisen ihmisen arvokkuuden tunnustamisen, myös ja ennen

---

30 Uskonopin kongregaatio, julistus *Dignitas personae* (8. syyskuuta 2008), 7: AAS 100 (2008), 863. Vrt. myös pyhä Ireneus Lyonilainen, *Adv. Haer*. V, 16, 2: PG 7, 1167–1168.

31 Koska ”tulemalla ihmiseksi hän, Jumalan Poika, näet tavallaan yhdistyi jokaiseen ihmiseen” (Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* [7. joulukuuta 1965], 22: AAS 58 [1966], 1042), Kristus täysin ilmoittaa meille jokaisen ihmisen arvokkuuden.

kaikkea niiden ihmisten, joita pidettiin “arvottomina”. Tämä uusi periaate ihmisen historiassa, eli ihminen on sitä enemmän kunnioituksen ja rakkauden ”arvoinen” mitä heikompi, kurjempi ja kärsivämpi hän on – vaikka menettäisi ihmisen muodon – muutti maailman kasvot. Se synnytti instituutioita, joissa pidetään huolta huono-osaisista ihmisistä: hylätyistä vastasyntyneistä, orvoista, yksin jätetyistä vanhuksista, psyykkisesti sairaista, parantumattomasti sairaista tai vakavista epämuodostumista kärsivistä ihmisistä sekä kodittomista.

Kutsumus täyteen arvokkuuteen

20. Kolmas vakaumus koskee ihmisen lopullista päämäärää: luomisen ja inkarnaation jälkeen Kristuksen ylösnousemus paljastaa meille vielä yhden ihmisen arvokkuuden ulottuvuuden. ”Ihmisen arvon perussyy on löydettävissä hänen kutsumuksestaan elää Jumalan yhteydessä”,[32] jonka on määrä kestää ikuisesti. ”Elämän arvo ei johdu yksistään sen alkukohdasta, sen lähtökohdasta Jumalassa, vaan myös sen päämäärästä. Se on tarkoitettu yhteydeksi Jumalaan hänen tuntemisessaan ja häntä rakastaen. Tämän totuuden valossa pyhä Ireneus täsmentää ja täydentää sanojaan ihmistä ylistäessään: ’Elävä ihminen’ on ’Jumalan kunnia’, mutta ’ihmisen elämä on Jumalan katselemista’.”[33]

32 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* (7. joulukuuta 1965), 19: AAS 58 (1966), 1038.

33 Pyhä Johannes Paavali II, kiertokirje *Evangelium vitae* (25. maaliskuuta 1995), 38: AAS 87 (1995), 443, joka siteeraa pyhää Ireneus Lyonilaista, *Adv. Haer*. IV, 20,7: PG 7, 1037–1038.

21. Siksi kirkko uskoo ja vahvistaa, että kaikki ihmiset, jotka on luotu Jumalan kuvaksi ja kaltaisiksi ja luotu uudesti[34] ihmiseksi tulleessa, ristiinnaulitussa ja ylösnousseessa Pojassa, ovat kutsuttuja kasvamaan Pyhän Hengen ohjaamina, jotta he heijastaisivat Isän kirkkautta Jumalan kuvana ja olisivat osallisia iankaikkisesta elämästä (vrt. Joh. 10:15–16; 17:22–24; 2. Kor. 3:18; Ef. 1:3–14). ”Ilmoitus…. paljastaa… ihmispersoonan arvokkuuden koko laajuudessaan.”[35]

Panostaminen vapauteen

22. Jokaisella ihmisellä on loukkaamaton ja synnynnäinen arvokkuus olemassaolonsa alusta saakka peruuttamattomana lahjana, mutta hänen vapaasta ja vastuullisesta päätöksestään riippuu sen ilmaiseminen loppuun saakka tai sitten sen hämärtäminen. Jotkut kirkkoisät – kuten pyhä Ireneus tai pyhä Johannes Damaskolainen – ovat tehneet eron 1. Mooseksen kirjassa mainittujen ”kuvan” ja ”kaltaisuuden” välillä. Se mahdollistaa dynaamisen näkemyksen ihmisen arvokkuudesta: Jumalan kuva on uskottu ihmisen vapaudelle, jotta Pyhän Hengen ohjaamana ja vaikutuksesta hänen kaltaisuutensa Jumalan kanssa kasvaa ja jokainen ihminen

34 Kristus antoi kastetuille uuden arvokkuuden, ”Jumalan lasten arvokkuuden”: vrt. *Katolisen kirkon katekismus* 1213, 1265, 1270, 1279.

35 Vatikaanin II kirkolliskokous, julistus *Dignitatis humanae* (7. joulukuuta 1965), 9: AAS 58 (1966), 935.

voisi saavuttaa korkeimman arvokkuutensa.[36] Jokainen ihminen on kutsuttu tuomaan ilmi eksistentiaalisella ja moraalisella tasolla ontologisen arvokkuutensa merkityksen, siinä määrin kuin hän vapaudessaan suuntautuu kohti todellista hyvää vastauksena Jumalan rakkauteen. Siten ihmispersoona Jumalan kuvaksi luotuna yhtäältä ei koskaan menetä arvokkuuttaan eikä koskaan lakkaa olemasta *kutsuttu* vapaasti valitsemaan sen mikä on hyvää. Mutta toisaalta siltä osin kuin ihmispersoona *vastaa* hyvään, hänen arvokkuutensa voi vapaasti, dynaamisesti ja yhä enemmän ilmetä, kasvaa ja kypsyä. Se merkitsee, että ihmisen täytyy myös pyrkiä elämään arvokkuutensa mukaisesti. Tämän valossa ymmärretään, missä mielessä synti voi haavoittaa ja hämärtää ihmisen arvokkuutta, koska on sen kanssa ristiriidassa oleva teko. Mutta samalla ymmärretään, ettei synti voi *koskaan* poistaa sitä, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Usko siis auttaa ratkaisevasti järkeä käsittämään ihmisen arvokkuuden ja hyväksymään, lujittamaan ja täsmentämään sen olennaiset piirteet, kuten Benedictus XVI totesi: ”Ilman uskonnon korjausta järkikin voi langeta vääristymisten ansaan, kuten tapahtuu sen joutuessa ideologisen manipulaation kohteeksi tai kun sitä sovelletaan osittaisella tavalla, joka ei täysin ota huomioon ihmispersoonan arvokkuutta.

36 Vrt. pyhä Ireneus Lyonilainen, *Adv. Haer*. V, 6, 1. V, 8, 1. V, 16, 2: PG 7, 1136–1138. 1141–1142. 1167–1168; pyhä Johannes Damaskolainen, *De fide orth*. 2, 12: PG 94, 917–930.

Tuo vääristynyt järjen käyttö lopulta synnytti orjakaupan ja sitten monet muut yhteiskunnalliset pahuudet, eikä vähäisimpinä 1900-luvun totalitaristiset ideologiat."[37]

37 Benedictus XVI, puhe Westminster Hallissa (17. syyskuuta 2010): *Insegnamenti* VI/2 (2011), 240.

3. Arvokkuus, ihmisen oikeuksien ja velvollisuuksien perusta

23. Kuten paavi Franciscus muistutti, ”modernissa kulttuurissa läheisin viittaus persoonan loukkaamattomaan arvokkuuteen on ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, jota pyhä Johannes Paavali II kutsui “merkkipaaluksi ihmissuvun pitkällä ja vaikealla tiellä” ja “yhdeksi ihmisen omantunnon korkeimmista ilmauksista”.[38] Jotta voidaan vastustaa yrityksiä muuttaa tai poistaa tuon julistuksen syvällistä merkitystä, kannattaa muistaa joitakin olennaisia periaatteita, joita on aina kunnioitettava.

38 Franciscus, yleisaudienssi (12. elokuuta 2020): L’Osservatore Romano (13. elokuuta 2020), 8, joka siteeraa pyhän Johannes Paavali II:n puheita YK:n yleiskokoukselle (2. lokakuuta 1979 ja 5. lokakuuta 1995, 2).

Ihmisen arvokkuuden ehdoton kunnioittaminen

24. Ensinnäkin ja huolimatta siitä, että ihmisen arvokkuudesta ollaan yhä enemmän tietoisia, nykyäänkin voidaan havaita monia vääriä käsityksiä arvokkuudesta, jotka vääristävät sen merkityksen. Joidenkin mukaan olisi parempi käyttää ilmaisua "persoonallinen arvokkuus" (ja "persoonan" oikeudet) eikä "ihmisen arvokkuus" (ja "ihmisen" oikeudet), koska he ymmärtävät persoonaksi vain "rationaaliseen ajattelun kykenevän olennon". Siksi heidän mukaansa arvokkuus ja oikeudet johtuvat kyvystä tiedostamiseen ja vapauteen, joita kaikilla ihmisillä ei ole. Siten persoonallista arvokkuutta ei olisi syntymättömällä lapsella, toisista riippuvaisella vanhuksella eikä kehitysvammaisella.[39] Kirkko sitä vastoin painottaa, että koska jokaisen ihmispersoonan arvokkuus on synnynnäinen, se pysyy "riippumatta olosuhteista", eikä sen tunnustaminen voi mitenkään riippua ihmisen ymmärrys- eikä vapaan toiminnan kyvyn arvioimisesta. Muuten arvokkuus ei olisi persoonalla olennaisesti, riippumatta olosuhteista ja *ehdottoman* kunnioituksen ansaitsevaa. Vain tunnustaen ihmiselle olennaisen arvokkuuden, jota ei koskaan voi menettää, voidaan taata sille loukkaamaton ja varma perusta. Ilman ontologista perustaa ihmisen arvokkuuden tunnustaminen horjuisi erilaisten mielivaltaisten

39 Vrt. Uskonopin kongregaatio, instruktio *Dignitas personae* (8. syyskuuta 2008), 8: AAS 100 (2008), 863–864.

arvioiden armoilla. Ainoa edellytys sille, että voidaan puhua persoonalle sinänsä kuuluvasta luontaisesta arvokkuudesta, on hänen kuulumisensa ihmislajiin. Siksi ”persoonan oikeudet ovat ihmisen oikeuksia”.[40]

Ihmisen vapauden objektiivinen perusta

25. Toiseksi ihmisen arvokkuuden käsitettä käytetään toisinaan väärin oikeuttamaan monenlaisia mielivaltaisia uusia oikeuksia, joista monet ovat ristiriidassa alun perin määriteltyjen kanssa ja usein vastoin perustavanlaatuista oikeutta elämään,[41] ikään kuin pitäisi taata kyky ilmaista ja toteuttaa kaikki yksilön mieltymykset tai subjektiiviset halut. Arvokkuus samaistetaan silloin eristettyyn individualistiseen vapauteen, joka vaatii yhteisön takaamiksi ja rahoittamiksi “oikeuksiksi” subjektiivisia toiveita ja mielihaluja. Mutta ihmisen arvokkuus ei voi perustua pelkkiin yksilön standardeihin eikä sitä voi samaistaa pelkkään yksilön psykofyysiseen hyvinvointiin. Ihmisen arvokkuuden puolustaminen perustuu ihmisluonnon konstitutiivisiin vaatimuksiin, jotka eivät riipu yksilön mielivallasta eivätkä yhteiskunnan tunnustuksesta. Velvollisuuksilla, jotka syntyvät toisen arvokkuuden tunnustamisesta, ja siitä johtuvilla vastaavilla oikeuksilla on siis konkreettinen, objektiivinen sisältö, joka perustuu yhteiseen ihmisluontoon.

---

40 Kansainvälinen teologinen komissio, Uskonnonvapaus kaikkien hyväksi (2019), 38.

41 Vrt. Franciscus, puhe diplomaattikunnalle (8. tammikuuta 2024): L’Osservatore Romano (8. tammikuuta 2024), 3.

Ilman tuota objektiivista perustaa arvokkuuden käsite *de facto* alistetaan monenlaisen mielivallan ja valtaintressien alaiseksi.

Ihmispersoonan relationaalinen rakenne

26. Ihmispersoonan *relationaalisen* rakenteen valossa ihmisen arvokkuus auttaa voittamaan itseriittoisen ja individualistisen vapauden ahtaan näkökulman, joka pyrkii luomaan omia arvojaan riippumatta hyvää koskevista objektiivisista normeista ja suhteesta muihin eläviin olentoihin. Yhä useammin on vaara rajata ihmisen arvokkuus kykyyn päättää itsestään ja kohtalostaan toisista riippumatta, huomioimatta kuulumista ihmisyhteisöön. Tuollaisessa vääristyneessä käsityksessä vapaudesta velvollisuuksia ja oikeuksia ei voida tunnustaa vastavuoroisesti, niin että voisimme pitää huolta toisistamme. Kuten pyhä Johannes Paavali II muistuttaa, vapaus on asetettu ”ihmisen ja hänen päämääränsä palvelukseen itsensä antamisessa ja avoimuudessa toisia kohtaan. Jos vapaudesta kuitenkin tehdään vain yksilölle kuuluva alue, se kadottaa täysin sisältönsä ja ajautuu ristiriitaan kutsumuksensa ja arvonsa kanssa”.[42]

27. Ihmisen arvokkuus käsittää siis myös ihmisluontoon kuuluvan kyvyn omaksua velvollisuuksia toisia kohtaan.

---

42 Pyhä Johannes Paavali II, kiertokirje *Evangelium vitae* (25. maaliskuuta 1995), 19: AAS 87 (1995), 422.

28. Ero ihmisen ja muiden elävien olentojen välillä, joka korostuu arvokkuuden käsitteen ansiosta, ei saa johtaa unohtamaan muiden luotujen hyvyyttä. Ne eivät ole olemassa vain ihmistä varten, vaan niillä on myös oma arvonsa, ja siksi ne on uskottu lahjoina ihmiselle suojeltaviksi ja vaalittaviksi. Vaikka arvokkuuden käsite kuuluu ihmiselle, on samalla vahvistettava muun kosmoksen hyvyys luotuna. Kuten paavi Franciscus korostaa: ”Ainutlaatuisen arvokkuutensa ja saamansa ymmärryksen vuoksi ihmisolento on kutsuttu kunnioittamaan luomakuntaa sisäisine lakeineen… Kaikella luodulla on oma hyvyytensä ja täydellisyytensä … Erilaiset luodut olennot heijastavat Jumalan tahtomassa itsenään olemisessaan, kukin tavallaan, säteen Jumalan äärettömästä viisaudesta ja hyvyydestä. Siksi ihmisen tulee kunnioittaa jokaisen luodun hyvää luontoa ja varoa käyttämästä niitä vastoin niiden omaa järjestystä.“[43] Lisäksi ”nykyään meidän on pakko tunnustaa, että on mahdollista ylläpitää vain ’sijoittuvaa’ ihmiskeskeisyyttä eli tunnustaa, että ihmiselämä ei ole ymmärrettävissä ja kestävää ilman muita luotuja”.[44] Siksi ”ei ole meille samantekevää, että monet lajit ovat kuolemassa sukupuuttoon ja että ilmastokriisi vaarantaa monien olentojen elämän”.[45] Ihmisen arvok-

43 Franciscus, kiertokirje *Laudato si’* (24. toukokuuta 2015), 69: AAS 107 (2015), 875, joka siteeraa *Katolisen kirkon katekismusta*, 339.

44 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Laudate Deum* (4. lokakuuta 2023), 67: L’Osservatore Romano (4. lokakuuta 2023), IV.

45 Ibid., 63: L’Osservatore Romano (4. lokakuuta 2023), IV.

kuuteen kuuluu huolenpito ympäristöstä, ottaen huomioon erityisesti inhimillisen ekologian, joka säilyttää hänen oman olemassaolonsa.

Ihmisen vapauttaminen moraalisesta ja sosiaalisesta ehdollistamisesta

29. Nämä välttämättömät perusedellytykset eivät riitä takaamaan persoonan kasvua hänen arvokkuutensa mukaisesti. Vaikka ”Jumala on luonut ihmisen järjelliseksi olennoksi ja antanut hänelle arvon olla persoona, joka toimii omasta aloitteestaan ja on tekojensa herra”[46] pyrkien hyvään, vapaa tahto usein asettaa pahan hyvän edelle. Siksi ihmisen vapaus tarvitsee vapautusta. Galatalaiskirjeessä pyhä Paavali toteaa: ”Vapauteen Kristus meidät vapautti. Pysykää siis lujina” (Gal. 5:1) ja muistuttaa kaikkien kristittyjen tehtävästä – heidän harteillaan on vastuu vapautuksesta, joka ulottuu koko maailmaan (vrt. Room. 8:19ss). Kyse on vapautuksesta, joka yksittäisten ihmisten sydämistä on kutsuttu leviämään ja ilmentämään inhimillistävää voimaansa kaikissa suhteissa.

30. Vapaus on suurenmoinen Jumalan lahja. Silloinkin kun Jumala vetää meitä puoleensa armollaan, hän tekee sen koskaan loukkaamatta vapauttamme. Siksi olisi vakava virhe ajatella, että etäällä Jumalasta ja hänen avustaan voisimme olla vapaampia ja tuntea itsemme

46 *Katolisen kirkon katekismus* 1730.

arvokkaammiksi. Irrallaan Luojastaan vapautemme voi vain heiketä ja hämärtyä. Samoin käy, jos vapaus kuvitellaan riippumattomaksi kaikesta muusta viitekehyksestä kuin omasta itsestämme ja kaikkea suhdetta ennalta olevaan totuuteen pidetään uhkana. Silloin myös toisten vapauden ja arvokkuuden kunnioittaminen vähenee. Sen selitti paavi Benedictus XVI: ”Tahdolla, joka uskoo olevansa radikaalisti kyvytön etsimään totuutta ja hyvää, ei ole toiminnalleen objektiivisia syitä eikä motiiveja, paitsi hetkellisten ja muuttuvien intressiensä pakottamana; hänellä ei ole ’identiteettiä’, jota vaalitaan ja rakennetaan todella vapaiden ja tietoisten tekojen kautta. Hän ei siis voi vaatia, että toiset ’tahdot’ kunnioittaisivat häntä, nekin irrallaan omasta syvimmästä olemuksestaan ja siis kykeneviä pakottamaan muita ’perusteita’ tai ei mitään ’perustaa’. Illuusio, että moraalisesta relativismista löytyisi rauhanomaisen rinnakkaiselon avain, on tosiasiassa ihmisten jakautuneisuuden ja arvokkuuden kieltämisen alkuperä.”[47]

31. Ei olisi realistista olettaa abstraktia vapautta vailla mitään ehtoja, kontekstia tai rajoja. ”Vapauden oikea harjoittaminen vaatii määrättyjä taloudellisia, sosiaalisia, juridisia, poliittisia ja kulttuurisia edellytyksiä”,[48] jotka usein jäävät täyttymättä. Tässä mielessä voimme

47 Benedictus XVI, viesti 44. maailman rauhanpäivää varten (1. tammikuuta 2011), 3: Insegnamenti VI/2 (2011), 979.

48 Paavillinen oikeudenmukaisuuden ja rauhan neuvosto, *Kirkon yhteiskuntaopin käsikirja*, 137.

sanoa, että jotkut nauttivat suurempaa ”vapautta” kuin toiset. Tätä paavi Franciscus erityisesti painotti: ”Jotkut syntyvät taloudellisesti hyvinvoivissa perheissä, saavat hyvän koulutuksen, kasvavat hyvin ravittuina tai ovat luontaisesti hyvin lahjakkaita. He eivät varmasti tarvitse aktiivista valtiota ja pyytävät vain vapautta. Mutta selvästikään sama sääntö ei päde vammaiseen, köyhässä kodissa syntyneeseen, huonosti koulutettuun tai vailla asianmukaista terveydenhoitoa olevaan ihmiseen. Jos yhteiskuntaa hallitsevat ensisijaisesti markkinoiden vapauden ja tehokkuuden kriteerit, heille ei ole sijaa, ja veljeys on pelkkä romanttinen ilmaisu.”[49] On siis välttämätöntä ymmärtää, että ”epäoikeudenmukaisuuksien poistaminen edistää ihmisen vapautta ja arvokkuutta”[50] kaikilla tasoilla ja kaikissa ihmisen toiminnan suhteissa. Jotta aito vapaus olisi mahdollista, ”meidän on palautettava ihmisen arvokkuus keskipisteeseen ja sen varaan rakennettava vaihtoehtoiset sosiaaliset rakenteet, joita tarvitsemme”.[51] Samoin vapautta usein hämärtävät monet psykologiset, historialliset, sosiaaliset, kasvatukselliset ja kulttuuriset vaikutteet. Todellinen ja historiallinen vapaus tarvitsee aina ”vapautusta”. On myös korostettava perustavanlaatuista oikeutta uskonnonvapauteen.

---

49 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 109: AAS 112 (2020), 1006.

50 Paavillinen oikeudenmukaisuuden ja rauhan neuvosto, *Kirkon yhteiskuntaopin käsikirja*, 137.

51 Franciscus, puhe maailmanlaajuisen kansanliikkeiden kokoontumisen osallistujille (28. lokakuuta 2014): AAS 106 (2014), 858.

32. Samalla on ilmeistä, että ihmiskunnan historia osoittaa edistystä ihmisten arvokkuuden ja vapauden ymmärtämisessä, vaikkakaan ei vailla varjoja ja vaaraa palata kehityksessä taaksepäin. Tästä todistaa se, että on yhä suurempi halu – myös kristinuskon vaikutuksesta, joka on jatkuvasti hapatteena myös yhä maallistuneemmissa yhteiskunnissa – juuria pois rasismi, orjuus, naisten, lasten, sairaiden ja vammaisten syrjintä. Mutta tämä vaivalloinen tie on yhä kaukana päätöksestään.

4. Joitakin vakavia ihmisen arvokkuuden loukkauksia

33. Tähänastisten ihmisen arvokkuuden keskeisyyttä koskeneiden ajatusten valossa tämä julistuksen viimeinen osa käsittelee joitakin konkreettisia ja vakavia ihmisen arvokkuuden loukkauksia. Niin se tekee kirkon opetusviran hengessä, joka on ilmaistu viimeaikaisten paavien opetuksessa. Esimerkiksi paavi Franciscus yhtäältä muistuttaa väsymättä ihmisen arvokkuuden kunnioittamisesta: ”Jokaisella ihmisellä on oikeus arvokkaaseen elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen, eikä mikään maa voi kieltää tätä perustavanlaatuista oikeutta. Se on jokaisella, vaikka hän olisi tuottamaton ja syntynyt tai kasvanut rajoitteiden kanssa; se ei vähennä hänen valtavaa ihmispersoonan arvokkuuttaan, joka ei perustu olosuhteisiin, vaan hänen olemassaolonsa arvoon. Jos tätä perusperiaatetta ei vaalita, veljeydellä ja ihmiskunnan henkiinjäämisellä ei ole tulevaisuutta.”[52]

52 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 107: AAS 112 (2020), 1005–1006.

Toisaalta hän lakkaamatta muistuttaa kaikkia konkreettisista ihmisen arvokkuuden loukkauksista omana aikanamme ja kutsuu kaikkia vastuuseen ja konkreettiseen toimintaan.

34. Ottaessamme esiin joitakin lukuisista, vakavista ihmisen arvokkuuden loukkauksista nykymaailmassa voimme muistaa Vatikaanin II kirkolliskokouksen opetusta. On tunnustettava ihmisen arvokkuuden vastaiseksi ”kaikki se, mikä on itse elämää vahingoittavaa, kuten kaikenlaiset murhat, joukkomurhat, abortit, eutanasia ja tahallinen itsemurha”.[53] Arvokkuuttamme vastaan hyökkää ”kaikki se, mikä loukkaa ihmisyksilön koskemattomuutta, kuten silpominen, ruumiillinen ja sielullinen kidutus sekä yritykset harjoittaa henkistä painostusta”,[54] ja edelleen ”se, mikä loukkaa ihmisarvoa, kuten epäinhimilliset elämänolot, mielivaltainen vangitseminen, pakkosiirtolaisuus, orjuus, prostituutio sekä kaupankäynti naisilla ja lapsilla; samoin myös ala-arvoiset työolosuhteet, joissa työläisiä pidetään pelkkinä ansaitsemisvälineinä eikä vapaina ja vastuullisina yksilöinä”.[55] Tässä on mainittava myös kuolemanrangaistus[56]: myös se loukkaa jokaisen ihmispersoonan

53 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* (7. joulukuuta 1965), 27: AAS 58 (1966), 1047.
54 Ibid.
55 Ibid.
56 Vrt. *Katolisen kirkon katekismus* 2267 ja Uskonopin kongregaatio, kirje piispoille Katolisen kirkon katekismuksen kuolemanrangaistusta käsittelevän kohdan 2267 uudesta sanamuodosta (1. elokuuta 2018), 7–8.

loukkaamatonta arvokkuutta olosuhteista riippumatta. On tunnustettava, että ”kuolemanrangaistuksen jyrkkä torjuminen osoittaa, mihin saakka on mahdollista tunnustaa jokaisen ihmisen loukkaamaton arvokkuus ja myöntää, että hänellä on paikkansa tässä maailmassa. Jos en kiellä sitä pahimmalta rikolliselta kaan, en kiellä sitä keneltäkään, annan kaikille mahdollisuuden jakaa kanssani tämän maapallon huolimatta siitä, mikä meitä erottaa.”[57] On muistettava myös vankilassa olevien ihmisten arvokkuus, joiden on usein pakko elää arvottomissa oloissa, ja että kidutuksen käyttö on täysin ristiriidassa jokaiselle ihmiselle kuuluvan arvokkuuden kanssa, silloinkin kun joku on syyllistynyt vakaviin rikoksiin.

35. Pyrkimättä kaikenkattavuuteen kiinnitämme seuraavaksi huomiota joihinkin vakaviin, erityisen ajankohtaisiin ihmisen arvokkuuden loukkauksiin.

Köyhyys

36. Eräs huomattavasti ihmisten arvokkuuden kieltämiseen vaikuttava ilmiö on äärimmäinen köyhyys, joka liittyy rikkauden eriarvoiseen jakautumiseen. Kuten jo pyhä Johannes Paavali II sanoi, ”yksi nykymaailman suurimmista epäoikeudenmukaisuuksista on juuri tämä: on suhteellisen vähän niitä, jotka omistavat

57 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 269: AAS 112 (2020), 1065.

paljon, ja paljon niitä, jotka omistavat tuskin mitään. Se on epäoikeudenmukaisuutta, että alun perin kaikille tarkoitetut hyödykkeet ja palvelut jakautuvat huonosti."[58] Lisäksi on harhaanjohtavaa tehdä pinnallinen ero "rikkaiden maiden" ja "köyhien maiden" välillä: jo Benedictus XVI huomautti, että "rikkaus maailmanlaajuisesti lisääntyy, mutta erot rikkaiden ja köyhien välillä kasvavat. Rikkaissa maissa köyhtyy yhä uusia yhteiskuntaluokkia ja syntyy uusia köyhyyden muotoja. Köyhemmillä alueilla jotkut ryhmät nauttivat jonkinlaisesta tuhlailevasta ja kulutukseen suuntautuvasta 'superkehityksestä', joka on sopimattomassa ristiriidassa yhä jatkuvan epäinhimillisen kurjuuden kanssa. 'Räikeän epäoikeudenmukaisuuden skandaali' jatkuu edelleen",[59] kun köyhien arvokkuus kaksin verroin kielletään: kun heiltä puuttuu resurssit perustarpeiden tyydyttämiseksi ja kun ympärillä olevat kohtelevat heitä välinpitämättömästi.

37. Paavi Franciscuksen kanssa on siis todettava: "Vauraus on lisääntynyt, mutta ilman tasa-arvoa, ja niin 'syntyy uusia köyhyyden muotoja'. Kun sanotaan, että nykymaailma on vähentänyt köyhyyttä, sitä mitataan muiden aikakausien kriteereillä, jotka eivät ole ver-

58 Pyhä Johannes Paavali II, kiertokirje *Sollicitudo rei socialis* (30. joulukuuta 1987), 28: AAS 80 (1988), 549.

59 Benedictus XVI, kiertokirje *Caritas in veritate* (29. kesäkuuta 2009), 22: AAS 101 (2009), 657, joka siteeraa Paavali VI:n kiertokirjettä *Populorum progressio* (26. maaliskuuta 1967), 9: AAS 59 (1967), 261–262.

rannollisia nykytodellisuuteen."[60] Siksi köyhyys leviää "monin tavoin, kuten pakkomielteenä vähentää työn kustannuksia ottamatta huomioon sen aiheuttamia vakavia seurauksia, koska siitä johtuvan työttömyyden suoranaisena seurauksena köyhyys lisääntyy".[61] Näistä rahan vallan tuhoisista vaikutuksista[62] on todettava: "Ei ole pahempaa köyhyyttä kuin se, joka riistää sekä työn että työn arvokkuuden."[63] Jos jotkut ovat syntyneet maassa tai perheessä, jossa heillä on vähemmän kehitysmahdollisuuksia, on tunnustettava, että se on ristiriidassa heidän arvokkuutensa kanssa, joka on aivan sama kuin rikkaassa perheessä tai maassa syntyneillä. Me kaikki olemme vastuussa, vaikkakin eriasteisesti, tästä räikeästä epäoikeudenmukaisuudesta.

Sota

38. Toinen ihmisen arvokkuuden kieltävä tragedia on sota, nykyään ja kaikkina aikoina: "Sotia, terrori-iskuja, rotuun tai uskontoon perustuvia vainoja ja monia

60 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 21: AAS 112 (2020), 976, joka siteeraa Benedictus XVI:n kiertokirjettä *Caritas in veritate* (29. kesäkuuta 2009), 22: AAS 101 (2009), 657.

61 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 20: AAS 112 (2020), 975–976. Vrt. myös "rukous Luojalle" saman kiertokirjeen lopussa.

62 Ibid., 116: AAS 112 (2020), 1009, joka siteeraa hänen puhettaan maailmanlaajuisen kansanliikkeiden kokoontumisen osanottajille (28. lokakuuta 2014): AAS 106 (2014), 851–852.

63 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 162: AAS 112 (2020), 1025, joka siteeraa hänen puhettaan diplomaattikunnalle (12. tammikuuta 2015): AAS 107 (2015), 165.

muita loukkauksia ihmisen arvokkuutta vastaan…" on yhä enemmän monilla alueilla maailmassa ja ne "saavat piirteitä siitä, mitä voisi kutsua 'vähittäiseksi kolmanneksi maailmansodaksi'".[64] Jättäessään jälkeensä tuhoa ja kärsimystä sota hyökkää ihmisen arvokkuutta vastaan niin lyhyellä kuin pitkälläkin tähtäimellä: "Vaikka vahvistammekin loukkaamattoman oikeuden oikeutettuun puolustautumiseen ja vastuun suojella niitä, joiden olemassaolo on uhattuna, meidän on myönnettävä, että sota on aina 'ihmiskunnan tappio'. Mikään sota ei ole äidin kyynelten arvoinen, kun hän on nähnyt lapsensa silvottuna tai kuolleena. Mikään sota ei ole elämän menetyksen arvoinen, edes yhdenkään ihmisen, joka on pyhä, Luojan kuvaksi ja kaltaiseksi luotu. Mikään sota ei ole yhteisen kotimme myrkyttämisen arvoinen. Mikään sota ei ole niiden ihmisten epätoivon arvoinen, joiden on pakko jättää kotimaansa ja joilta riistetään koti ja kaikki muodostuneet perhe-, ystävyys-, sosiaaliset ja kulttuuriset siteet, joskus kautta sukupolvien."[65] Kaikki sodat, vain siksi, että ovat ristiriidassa ihmisen arvokkuuden kanssa, ovat "konflikteja, jotka eivät ratkaise ongelmia, vaan kasvattavat niitä".[66] Tämä on vielä vakavampaa meidän aikanamme,

64 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 25: AAS 112 (2020), 978, joka siteeraa hänen viestiään 49. maailman rauhanpäivää varten (1. tammikuuta 2016): AAS 108 (2016), 49.

65 Franciscus, viesti Pariisin rauhanfoorumin 6. kokoukselle (10. marraskuuta 2023): L'Osservatore Romano (10. marraskuuta 2023), 7, joka siteeraa hänen yleisaudienssiaan (23. maaliskuuta 2022): L'Osservatore Romano (23. maaliskuuta 2022), 3.

66 Franciscus, puhe Yhdistyneiden Kansakuntien ilmastokokoukselle (COP 28) (2. joulukuuta 2023): L'Osservatore Romano (2. joulukuuta 2023), 2.

kun on tullut tavalliseksi se, että taistelukentän ulkopuolella kuolee paljon viattomia siviilejä.

39. Siksi nykyäänkin kirkko voi vain toistaa paavien sanat, sanoen pyhän Paavali VI:n kanssa: ”*jamais plus la guerre, jamais plus la guerre!*”,[67] ja pyytäen yhdessä pyhän Johannes Paavali II:n kanssa ”kaikkia Jumalan ja ihmisen nimessä: Älkää tappako! Älkää valmistelko ihmisille tuhoa ja hävitystä! Ajatelkaa nälkää ja kurjuutta kärsiviä veljiänne! Kunnioittakaa jokaisen arvokkuutta ja vapautta!”[68] Juuri meidän aikanamme tämä on kirkon ja koko ihmiskunnan huuto. Paavi Franciscus korostaa: ”Emme siis voi enää ajatella sotaa ratkaisuna, koska riskit todennäköisesti ovat aina suurempia kuin oletettu hyöty. Tämän tosiasian vuoksi nykyään on hyvin vaikea vedota menneinä vuosisatoina kehitettyihin rationaalisiin kriteereihin puhuaksemme mahdollisesta ’oikeutetusta sodasta’. Ei koskaan enää sotaa!”[69] Koska ihmiskunta lankeaa usein samoihin menneisyyden virheisiin, ”rauhan rakentamiseksi on siirryttävä pois oikeutetun sodan logiikasta”.[70] Läheinen suhde uskon ja ihmisen arvokkuuden välillä tekee ristiriitaiseksi sen, että sota perustuisi uskonnollisiin vakaumuksiin: ”ne,

---

67 Vrt. pyhä Paavali VI, puhe Yhdistyneille Kansakunnille (4. lokakuuta 1965): AAS 57 (1965), 881.

68 Pyhä Johannes Paavali II, kiertokirje *Redemptor hominis* (4. maaliskuuta 1979), 16: AAS 71 (1979), 295.

69 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 258: AAS 112 (2020), 1061.

70 Franciscus, puhe Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvostolle (14. kesäkuuta 2023): L’Osservatore Romano (15. kesäkuuta 2023), 8.

jotka vetoavat Jumalan nimeen oikeuttaakseen terrorismia, väkivaltaa ja sotaa, eivät seuraa Jumalan tietä: sota uskonnon nimessä on sota uskontoa itseään vastaan".[71]

Siirtolaisten kärsimys

40. Siirtolaiset kuuluvat ensimmäisiin köyhyyden uhreihin. Heidän arvokkuuttaan ei kielletä vain heidän kotimaissaan,[72] vaan heidän elämänsä on vaarassa, kun heillä ei ole enää keinoja voidakseen perustaa perheen, tehdä työtä tai ruokkia itseään.[73] Kun he saapuvat maihin, joiden olisi kyettävä vastaanottamaan heidät, "siirtolaisia ei pidetä riittävän arvokkaina osallistumaan yhteiskunnan elämään kenen tahansa muun lailla, ja unohdetaan, että heillä on sama luontainen arvokkuus kuin kenellä tahansa ihmisellä […] Koskaan ei sanota ääneen, että he eivät ole ihmisiä, mutta käytännössä, päätöksissä ja tavassa kohdella heitä, näkyy, että heitä pidetään vähäarvoisempina, vähemmän tärkeinä, vähemmän ihmisinä".[74] Siksi on aina muistettava, että

---

71 Franciscus, puhe maailmanlaajuisena rauhanrukouksen päivänä (20. syyskuuta 2016): L'Osservatore Romano (22. syyskuuta 2016), 5.

72 Vrt. Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 38: AAS 112 (2020), 983: "Siksi 'on vahvistettava oikeus olla muuttamatta maastaan, eli oikeus kyetä pysymään omassa maassaan'", joka siteeraa Benedictus XVI:n viestiä 99. maailman siirtolaisten ja pakolaisten päivää varten (12. lokakuuta 2012): AAS 104 (2012), 908.

73 Vrt. Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 38: AAS 112 (2020), 982–983.

74 Ibid., 39: AAS 112 (2020), 983.

”jokainen maahanmuuttaja on ihmispersoona, ja sellaisena hänellä on luovuttamattomat perusoikeudet, joita kaikkien täytyy kunnioittaa joka tilanteessa”.[75] Heidän vastaanottamisensa on tärkeä ja merkittävä tapa puolustaa jokaisen ihmispersoonan loukkaamatonta arvokkuutta ”alkuperästä, ihonväristä tai uskonnosta riippumatta”.[76]

Ihmiskauppa

41. Ihmiskauppakin on luettava vakavien ihmisen arvokkuuden loukkausten joukkoon.[77] Se ei ole uusi ilmiö, mutta se on kehittynyt traagisiin mittasuhteisiin kaikkien silmien alla. Siksi paavi Franciscus on tuominnut sen erityisen voimakkain sanoin: ”Toistan, että ’ihmiskauppa’ on alhaista toimintaa, häpeä sivistyneiksi itseään kutsuville yhteiskunnillemme! Riistäjien ja asiakkaiden kaikilla tasoilla olisi vakavasti tutkittava omaatuntoaan itsensä ja Jumalan edessä! Kirkko

75 Benedictus XVI, kiertokirje *Caritas in veritate* (29. kesäkuuta 2009), 62: AAS 101 (2009), 697.

76 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 39: AAS 112 (2020), 983.

77 Voi olla hyödyksi muistaa Paavali III:n julistus ”Uuden maailman” maista löydettyjen ihmisten arvokkuudesta bullassa *Pastorale officium* (29. toukokuuta 1537), jossa hän määrää – ekskommunikaation uhalla – että noiden alueiden asukkailta, ”vaikka ovat kirkon kohdun ulkopuolella […] ei pidä riistää heidän vapauttaan eikä asioidensa hallintaa, koska he ovat ihmisiä ja siksi kykeneviä uskoon ja pelastukseen” [”*licet extra gremium Ecclesiae existant, non tamen sua libertate, aut rerum suarum dominio […] privandos esse, et cum homines, ideoque fidei et salutis capaces sint*”]: DH 1495.

uudistaa tänään vetoomuksensa, että jokaisen ihmisen arvokkuutta ja keskeisyyttä aina suojeltaisiin kunnioittaen perustavanlaatuisia oikeuksia, kuten korostaa kirkon yhteiskunnallinen opetus – oikeuksia, jotka kirkko pyytää todella ulottamaan sinne, missä niitä ei tunnusteta miljoonille miehille ja naisille kaikissa maanosissa. Maailmassa, jossa puhutaan paljon oikeuksista, kuinka usein tosiasiassa ihmisen arvokkuutta tallataan! Maailmassa, jossa puhutaan paljon oikeuksista, ainoa, jolla on oikeuksia, näyttää olevan raha."[78]

42. Siksi kirkon ja ihmiskunnan on taisteltava sellaisia ilmiöitä vastaan kuten "elin- ja kudoskauppa, lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, orjatyö, mukaan luettuna prostituutio, huume- ja asekauppa, terrorismi ja kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus. Näiden tilanteiden suuruusluokka ja niiden vaatimien viattomien ihmishenkien määrä on sellainen, että meidän on vältettävä kiusaus langeta deklaratoriseen nominalismiin, joka tyynnyttää omantuntomme. Meidän on huolehdittava siitä, että instituutiomme ovat todella tehokkaita taistelussa kaikkia näitä vitsauksia vastaan".[79] Tällaisten monenlaisten julmien ihmisen arvokkuuden kieltämismuotojen edessä on meidän oltava yhä tie-

78 Franciscus, puhe Paavillisen siirtolaisten ja matkallaolevien sielunhoiden neuvoston täysistunnon osanottajille (24. toukokuuta 2013): AAS 105 (2013), 470–471.

79 Franciscus, puhe YK-järjestölle, New York (25. syyskuuta 2015): AAS 107 (2015), 1039.

toisempia siitä, että ”ihmiskauppa on rikos ihmisyyttä vastaan”.[80] Se kieltää olennaisesti ihmisen arvokkuuden ainakin kahdella tavalla: ”ihmiskauppa turmelee uhrin ihmisyyttä, loukkaa hänen vapauttaan ja arvokkuuttaan. Mutta samalla se epäinhimillistää toteuttajansa.”[81]

Seksuaalinen hyväksikäyttö

43. Sielusta ja ruumiista koostuvalle ihmispersoonalle kokonaisuudessaan kuuluva syvä arvokkuus auttaa myös ymmärtämään, miksi seksuaalinen hyväksikäyttö jättää syvät arvet sen uhriksi joutuneen sydämeen: hän tuntee inhimillistä arvokkuuttaan loukatun. Kyse on ”kärsimyksistä, jotka voivat kestää koko elämän ja joita mikään katumuksen osoitus ei voi parantaa. Tuo ilmiö on laajalle levinnyt yhteiskunnassa, koskettaa myös kirkkoa ja on vakava este sen lähetystehtävälle”.[82] Siksi kirkko lakkaamatta toimii kaikenlaisen hyväksikäytön loppumiseksi, alkaen kirkon sisältä.

---

80 Franciscus, puhe suurlähettiläille (12. joulukuuta 2013): L’Osservatore Romano (13. joulukuuta 2013), 8.

81 Franciscus, puhe kansainvälisen ihmiskauppaa koskevan konferenssin osanottajille (11. huhtikuuta 2019): AAS 111 (2019), 700.

82 Piispainsynodin XV tavallisen yleiskokouksen loppuasiakirja (27. lokakuuta 2018), 29.

Naisiin kohdistuva väkivalta

44. Naisiin kohdistuva väkivalta on maailmanlaajuinen skandaali, joka huomioidaan yhä enemmän. Jos sanallisesti tunnustetaankin naisen yhtäläinen arvokkuus, joissakin maissa naisten ja miesten eriarvoisuus on vakavaa. Myös kehittyneemmissä demokraattisissa maissa konkreettinen yhteiskunnallinen todellisuus todistaa, että usein naisille ei tunnusteta samaa arvokkuutta kuin miehille. Paavi Franciscus osoittaa tämän sanoessaan, että ”olemme yhä kaukana siitä, että yhteiskuntien järjestys koko maailmassa heijastaisi selvästi, että naisilla on täsmälleen sama arvokkuus ja yhtäläiset oikeudet kuin miehilläkin. Sanallisesti kyllä vahvistetaan joitakin asioita, mutta päätökset ja todellisuus kertovat toisenlaista sanomaa. ’Kaksin verroin köyhiä ovat syrjinnästä, kaltoinkohtelusta ja väkivallasta kärsivät naiset, koska usein heillä on vähemmän mahdollisuuksia puolustaa oikeuksiaan’”.[83]

45. Jo pyhä Johannes Paavali II totesi: ”Varmasti on vielä paljon tehtävänä niiden syrjinnän estämiseksi, jotka ovat valinneet vaimon ja äidin elämän. Henkilökohtaisten oikeuksien osalta on kiireellinen tarve saada aikaan todellinen tasa-arvo kaikilla aloilla: sama palkka samasta työstä, työssäkäyvien äitien suojelu, oi-

83 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 23: AAS 112 (2020), 977, jossa siteerataan hänen apostolista kehotuskirjettään *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 212: AAS 105 (2013), 1108.

keudenmukaisuus uralla etenemisessä, aviopuolisoiden tasa-arvo perheoikeuksien osalta ja kaiken sen tunnustaminen, mikä kuuluu demokraattisen yhteiskunnan kansalaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin."[84] Epätasa-arvo näillä aloilla on sekin väkivaltaa. Hän muistutti myös: "On tullut aika tuomita jyrkästi ne seksuaalisen väkivallan muodot, jotka usein kohdistuvat naisiin, ja säätää lakeja, jotka tehokkaasti puolustavat heitä tällaiselta väkivallalta. Ihmispersoonalle kuuluvan kunnioituksen nimessä emme myöskään voi olla tuomitsematta laajalle levinnyttä hedonistista ja kaupallista kulttuuria, joka rohkaisee seksuaalisuuden järjestelmälliseen väärinkäyttöön ja turmelee jopa hyvin nuoria tyttöjä johtaen heidän ruumiinsa käyttämiseen kauppatavarana."[85] Naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista on mainittava pakottaminen aborttiin, joka koskee sekä äitiä että lasta, niin usein miesten itsekkyyden tyydyttämiseksi. Samoin on mainittava moniavioisuus, joka – kuten *Katolisen kirkon katekismus* muistuttaa – on ristiriidassa naisten ja miesten yhtäläisen arvokkuuden kanssa ja samoin "aviorakkauden kanssa, joka on yksi ja muut pois sulkeva".[86]

46. Naisiin kohdistuvan väkivallan osalta ei koskaan kylliksi tuomita naismurhia. Tässä koko kansainvälisen yhteisön sitoumuksen on oltava yhdenmukainen ja

---

84 Pyhä Johannes Paavali II, *Kirje naisille* (29. kesäkuuta 1995), 4: Insegnamenti XVIII/1 (1997), 1874.
85 Ibid., 5: Insegnamenti XVIII/1 (1997), 1875.
86 *Katolisen kirkon katekismus* 1645.

konkreettinen, kuten paavi Franciscus korostaa: ”Rakkauden Mariaa kohtaan on autettava meitä tuntemaan arvostusta ja kiitollisuutta naisia kohtaan, äitejämme ja isoäitejämme kohtaan, jotka ovat linnake kaupunkiemme elämässä. Lähes aina hiljaa he vievät elämää eteenpäin. Hiljaisuus ja toivon voima. Kiitos todistuksestanne! […] Mutta katsoen äitejä ja isoäitejä haluan kehottaa taisteluun Amerikan mannertamme koskevaa vitsausta vastaan: lukuisat naismurhatapaukset. Ja on paljon väkivaltatilanteita, joista seinien takana vaietaan. Kutsun teitä taistelemaan tätä kärsimyksen lähdettä vastaan pyytäen, että edistetään lainsäädäntöä ja kulttuuria, jossa kaikenlainen väkivalta torjutaan.”[87]

Abortti

47. Kirkko muistuttaa lakkaamatta, että ”jokaisella ihmisolennolla on luontainen arvokkuus ja se pätee sikiämishetkestä luonnolliseen kuolemaan saakka. Juuri tuon arvokkuuden vahvistaminen on välttämätön edellytys persoonan olemassaolon ja sosiaalisen olemassaolon suojelemiseksi ja samoin välttämätön edellytys veljeyden ja sosiaalisen ystävyyden toteutumiseksi kaikkien maan kansojen keskuudessa”.[88] Ihmiselämän koskemattoman arvokkuuden perusteella kirkon ope-

87 Franciscus, puhe mariaanisessa vietossa – Virgen De La Puerta (20. tammikuuta 2018): AAS 110 (2018), 329.

88 Franciscus, puhe Uskonopin kongregaation täysistunnolle (21. tammikuuta 2022): L’Osservatore Romano (21. tammikuuta 2022), 8.

tusvirka on aina tuominnut abortin. Pyhä Johannes Paavali II kirjoitti: ”Raskauden keskeytyksessä ilmenevät kaikki erityisen raskaan ja hylättävän, elämää vastaan tehdyn rikoksen merkit. […] Näyttää kuitenkin siltä, että käsitys tämän rikoksen raskaudesta on hämärtynyt monien ihmisten omassatunnossa. Abortin hyväksyminen yleisessä mielipiteessä, käytännössä ja jopa lainsäädännössä on varma merkki siitä, että moraalinen tietoisuus on joutunut hyvin vaaralliseen kriisiin. Moraalinen tietoisuus ja kyky erottaa toisistaan hyvä ja paha ovat yhä heikentyneet ja ne ovat hämäriä silloinkin, kun kyseessä on elämisen perusoikeus. Näin vakavan tilanteen edessä tarvitaan enemmän kuin milloinkaan ennen rohkeutta katsoa totuutta silmiin ja kutsua asioita niiden oikealla nimellä. Emme saa suostua mukaviin kompromisseihin emmekä kiusaukseen pettää itseämme. Profeetan moite on tässä asiassa jyrkkä: ’Voi niitä, jotka sanovat pahaa hyväksi ja hyvää pahaksi! Pimeyden he kääntävät valoksi ja valon pimeydeksi.’ (Jes. 5:20). Juuri abortista puhuttaessa voidaan havaita laajalle levinnyttä kaksimerkityksistä kielenkäyttöä. Sanonta ’raskauden keskeyttäminen’ pyrkii salaamaan toimenpiteen todellisen luonteen yleiseltä mielipiteeltä ja heikentämään sen vakavuutta. Tällainen kielenkäyttö saattaa olla oire huonosta omastatunnosta. Minkäänlainen uusi termi ei kuitenkaan pysty muuttamaan asioiden todellista luonnetta. Tietoinen abortti on, toimitettakoon se millä keinoin tahansa,

tarkoituksellinen ja suoranainen ihmisolennon surmaaminen ennen syntymää, olemassaolon alussa."[89] Syntymättömät lapset ovat siten "kaikkein puolustuskyvyttömimpiä ja viattomimpia. Nykyään heiltä tahdotaan kieltää ihmisarvo, jotta heille voi tehdä mitä tahdotaan, riistää heidän elämänsä ja edistää lainsäädäntöä, jottei kukaan voisi tätä estää".[90] Siksi on todettava voimakkaasti ja selvästi, myös meidän aikanamme, että "tämä syntymättömän elämän puolustaminen liittyy läheisesti minkä tahansa ihmisoikeuden puolustamiseen. Se edellyttää vakaumusta, että ihmisolento on aina pyhä ja loukkaamaton missä tahansa tilanteessa ja kehitysvaiheessa. Hän on päämäärä itsessään eikä koskaan keino ratkaista muita vaikeuksia. Jos tästä vakaumuksesta luovutaan, ei jää lujaa ja pysyvää perustaa ihmisoikeuksien puolustamiselle. Ne olisivat kunkin hetken vallanpitäjien muuttuvien mielihalujen alaisia. Yksin järkikin riittää jokaisen ihmiselämän loukkaamattoman arvon tunnistamiseen, mutta jos katsomme sitä myös uskosta käsin, 'jokainen ihmisolennon persoonallisen arvon loukkaus huutaa kostoa Jumalan edessä ja on loukkaus ihmisen Luojaa kohtaan'".[91] Tässä on muistettava py-

89 Pyhä Johannes Paavali II, kiertokirje *Evangelium vitae* (25. maaliskuuta 1995), 58: AAS 87 (1995), 466–467. Sikiöille kuuluvasta kunnioituksesta ks. Uskonopin kongregaatio, instruktio *Donum vitae* (22. helmikuuta 1987): "Käytäntö pitää elossa ihmisalkioita *in vivo* tai *in vitro*, koe- tai kaupallisessa tarkoituksessa, on täysin ristiriidassa ihmisen arvokkuuden kanssa" (I, 4): AAS 80 (1988), 82.

90 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 213: AAS 105 (2013), 1108.

91 Ibid.

hän Teresa Kalkuttalaisen aulis ja rohkea työ jokaisen hedelmöittyneen ihmiselämän puolesta.

Sijaissynnytys

48. Kirkko vastustaa myös kohdunvuokrausta, jonka kautta lapsesta, äärettömän arvokkaasta, tulee pelkkä objekti. Tästä paavi Franciscuksen sanat ovat hyvin selkeitä: ”Rauhan tie vaatii elämän kunnioittamista, jokaisen ihmiselämän kunnioittamista alkaen äidin kohdussa olevasta syntymättömästä lapsesta, jota ei voi tukahduttaa eikä tehdä kaupankäynnin kohteeksi. Siksi pidän moitittavana ns. kohdunvuokrausta, joka vakavasti loukkaa naisen ja lapsen arvokkuutta. Se perustuu äidin aineellisen hätätilanteen hyväksikäyttöön. Lapsi on aina lahja, ei koskaan sopimuksen kohde. Toivon siksi kansainvälisen yhteisön sitoutuvan tämän käytännön kieltämiseen yleismaailmallisesti.”[92]

49. Kohdunvuokraus loukkaa ennen kaikkea lapsen arvokkuutta. Jokaisella lapsella on loukkaamaton arvokkuus sikiämishetkestä alkaen, syntyessään, kasvaessaan poikana tai tyttönä, aikuiseksi tullessaan. Tuo arvokkuus ilmenee selvästi, vaikkakin ainutlaatuisella ja erilaisella tavalla, kaikissa elämänvaiheissa. Lapsella on siksi loukkaamattoman arvokkuutensa vuoksi oikeus täysin inhimilliseen eikä keinotekoisesti aikaansaatuun

92 Franciscus, puhe diplomaattikunnalle (8. tammikuuta 2024): L’Osservatore Romano (8. tammikuuta 2024), 3.

alkuperään, ja saada lahjaksi elämä, joka ilmaisee samanaikaisesti antajan ja vastaanottajan arvokkuutta. Ihmispersoonan arvokkuuden tunnustaminen merkitsee myös avioliiton ja suvunjatkamisen arvokkuuden tunnustamista kaikissa ulottuvuuksissaan. Oikeutettu toive lapsen saamisesta ei voi muuttua "oikeudeksi lapseen", joka ei kunnioita lapsen itsensä arvokkuutta elämän ilmaisen lahjan vastaanottajana.[93]

50. Kohdunvuokraus loukkaa samalla naisen arvokkuutta, onpa hänet siihen pakotettu tai päättääpä hän ryhtyä siihen vapaaehtoisesti. Tässä käytännössä nainen irrottautuu hänessä kasvavasta lapsesta ja hänestä tulee pelkkä väline voitontavoittelun tai toisten mielivaltaisen halun alaisena. Se on kaikin tavoin ristiriidassa jokaisen ihmisolennon perustavanlaatuisen arvokkuuden kanssa ja vastoin hänen oikeuttaan tulla aina tunnustetuksi itsensä vuoksi eikä koskaan välineenä toisia varten.

Eutanasia ja avustettu itsemurha

51. Eräs ihmisen arvokkuuden loukkaamisen erityistapaus on vaivihkaa valtaamassa alaa. Siinä väärää käsitystä ihmisen arvokkuudesta käytetään elämää itseään vastaan. Tuo nykyään yleinen sekaannus tulee esiin pu-

93 Vrt. Uskonopin kongregaatio, instruktio *Dignitas personae* (8. syyskuuta 2008), 16: AAS 100 (2008), 868–869. Kaikkiin näihin ulottuvuuksiin viitataan silloisen Uskonopin kongregaation instruktiossa *Donum vitae* (22. helmikuuta 1987): AAS 80 (1988), 71–102.

huttaessa eutanasiasta. Esimerkiksi lakeja, joissa mahdollistetaan eutanasia tai avustettu itsemurha, kutsutaan joskus "arvokkaan kuoleman laeiksi" ("*death with dignity acts*"). Melko laajalle on levinnyt ajatus, että eutanasia tai avustettu itsemurha olisivat ihmisen arvokkuuden kunnioittamisen mukaisia. Sen edessä on voimakkaasti toistettava, että kärsimys ei vie sairaalta arvokkuutta, joka hänelle kuuluu luontaisesti ja loukkaamattomasti, vaan se voi olla mahdollisuus vahvistaa keskinäisen kuulumisen siteitä ja tiedostaa paremmin jokaisen ihmisen kallisarvoisuus koko ihmiskunnan kannalta.

52. Varmasti kriittisessä tilassa tai terminaalivaiheessa olevan sairaan arvokkuus vaatii kaikkia soveliaita ja välttämättömiä toimia, jotta hänen kärsimystään lievennetään asianmukaisen palliatiivisen hoidon avulla ja vältetään suhteettoman raskaat hoitotoimenpiteet. Tällainen lähestymistapa vastaa "jatkuvaa velvollisuutta ymmärtää sairaan tarpeet: hoitotarpeet, kivunlievitys, tunne- ja hengelliset tarpeet".[94] Mutta se on täysin erilainen ja ristiriidassa sen kanssa, että päätettäisiin eliminoida oma tai toisen elämä kärsimyksen taakan alla. Ihmiselämällä on kärsimyksen tilassakin arvokkuus, josta on aina pidettävä kiinni, jota ei voida menettää ja jonka kunnioittaminen pysyy ehdottomana. Ei ole olemassa olosuhteita, joiden puuttuessa ihmiselämä lak-

94 Uskonopin kongregaatio, kirje *Samaritanus bonus* (14. heinäkuuta 2020), V, 4: AAS 112 (2020), 925.

kaisi olemasta arvokasta ja siksi sen voisi lopettaa: ”elämällä on sama arvokkuus ja sama arvo jokaiselle: toisen elämää on kunnioitettava niin kuin omaansakin”.[95] Itsemurhaajan auttaminen henkensä riistämisessä on siksi objektiivinen loukkaus sitä pyytävän persoonallista arvokkuutta vastaan, vaikka se toteuttaisikin hänen toiveensa: ”Meidän on kuljettava kuolevan rinnalla, mutta ei aiheutettava kuolemaa eikä avustettava minkäänlaisessa itsemurhassa. Muistutan, että etusijalla on aina oikeus hoitoon, hoitoon kaikille, jotta heikoimpia, erityisesti vanhoja ja sairaita, ei koskaan torjuta. Elämä on oikeus, ei kuolema, joka on vastaanotettava eikä toteutettava. Tämä eettinen periaate koskee kaikkia, ei vain kristittyjä tai uskovia.”[96] Kuten jo korostettiin, jokaisen arvokkuus heikkona tai kärsivänäkin merkitsee kaikkien arvokkuutta.

Vammaisten syrjintä

53. Kriteeri sille, kiinnitetäänkö todellista huomiota jokaisen yksilön arvokkuuteen, on heikompiosaisille annettu apu. Meidän aikanamme valitettavasti tuo huolenpito ei ole tyypillistä: tosiasiassa poisheittokulttuuri valtaa alaa.[97] Tuon tendenssin vastustamiseksi on

95 Vrt. ibid., V, 1: AAS 112 (2020), 919.

96 Franciscus, yleisaudienssi (9. helmikuuta 2022): L’Osservatore Romano (9. helmikuuta 2022), 3.

97 Vrt. varsinkin Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 18–21: AAS 112 (2020), 975–976: “Maailmanlaajuinen poisheittäminen”. Saman kiertokirjeen kohta 188 puhuu ”poisheittämiskulttuurista”.

kiinnitettävä erityistä huomiota niiden tilanteeseen, joilla on jokin ruumiillinen tai psyykkinen vamma. Tuo erityinen haavoittuvuus,[98] joka nousee esiin evankeliumien kertomuksista, herättää yleisesti kysymyksen siitä, mitä merkitsee ihmisenä oleminen juuri heikkouden tai vamman tilasta lähtien. Kysymyksellä ihmisen epätäydellisyydestä on selviä seurauksia myös sosiokulttuuriselta kannalta, koska joissakin kulttuureissa vammaisia syrjitään, ellei jopa sorreta, ja heitä kohdellaan ”hylkiöinä”. Tosiasiassa jokainen ihminen, kuinka heikko onkin, saa arvokkuutensa siitä tosiasiasta, että hän on Jumalan tahtoma ja rakastama. Siksi on mahdollisimman hyvin edistettävä sitä, että ne, joilla on jokin heikkous tai vamma, otetaan mukaan yhteiskunnalliseen ja kirkolliseen elämään ja heidän aktiivista osallistumistaan edistetään.[99]

54. Laajemmalta näkökannalta on muistettava, että ”rakkaus, politiikan hengen sydän, on aina köyhimmät etusijalle asettavaa rakkautta; siitä johtuu jokainen teko heidän hyväkseen. […] Huolenpito heikoista merkitsee voimaa ja hellyyttä, taistelua ja hedelmällisyyttä keskellä funktionalistista ja privatistista mallia, joka vääjäämättä johtaa ’poisheittämiskulttuuriin’. […] Se tarkoittaa vastuun ottamista nykyhetkestä syrjäytymis-

98 Vrt. Franciscus, puhe Paavillisen uuden evankelioimisen edistämisen neuvoston järjestämän kokouksen osanottajille (21. lokakuuta 2017): L’Osservatore Romano (22. lokakuuta 2017), 8: ”Haavoittuvuus kuuluu ihmisen olemukseen”.

99 Vrt. Franciscus, viesti kansainvälisen vammaisten päivän johdosta (3. joulukuuta 2020): AAS 112 (2020), 1185–1186.

ja ahdinkotilanteineen ja kykyä valella ne arvokkuudella". Se innoittaa aktiiviseen toimintaan, koska "kaikki on tehtävä ihmispersoonan tilanteen ja arvokkuuden suojelemiseksi".[100]

Gender-teoria

55. Kirkko haluaa myös "korostaa, että jokaista ihmisestä seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta on kunnioitettava arvokkuudessaan ja otettava kunnioittavasti vastaan, välttäen huolellisesti 'kaikkea epäoikeudenmukaisen syrjinnän leimaa' ja erityisesti kaikenlaista aggressiota ja väkivaltaa".[101] Siksi on tuomittava ihmisen arvokkuuden vastaisena se, että joissakin paikoissa ihmisiä vangitaan, kidutetaan ja heiltä jopa riistetään elämä vain seksuaalisen suuntautumisen takia.

56. Samalla kirkko korostaa tiettyjä kriittisiä kysymyksiä gender-teoriaa koskien. Paavi Franciscus muistutti: "Rauhan tie vaatii ihmisoikeuksien kunnioittamista Ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen (jonka 75-vuotisjuhlaa hiljattain vietimme) sisältyvän yksinkertaisen mutta selkeän muotoilun mukaisesti. Kyse

100 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 187–188: AAS 112 (2020), 1035–1036, joka siteeraa hänen puhettaan Euroopan parlamentille Strasbourgissa (25. marraskuuta 2014): AAS 106 (2014), 999, sekä hänen puhettaan johtavalle luokalle ja diplomaattikunnalle Banguissa Keski-Afrikan tasavallassa (29. marraskuuta 2015): AAS 107 (2015) 1320.

101 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Amoris laetitia* (19. maaliskuuta 2016), 250: AAS 108 (2016), 412–413, joka siteeraa Katolisen kirkon katekismusta, 2358.

on ilmiselvistä ja yleisesti hyväksytyistä periaatteista. Valitettavasti viime vuosikymmeninä yritykset saattaa voimaan uusia oikeuksia, jotka eivät täysin ole alun perin määriteltyjen mukaisia eivätkä hyväksyttävissä olevia, ovat synnyttäneet ideologista kolonisaatiota, jossa keskeisessä roolissa on gender-teoria. Se on hyvin vaarallinen, sillä se poistaa erot väittäen tekevänsä kaikista tasa-arvoisia."[102]

57. Gender-teorian suhteen, jonka tieteellisestä johdonmukaisuudesta asiantuntijat kiistelevät, kirkko muistuttaa, että ihmiselämä kaikissa ulottuvuuksissaan, niin ruumiillisessa kuin henkisessäkin ulottuvuudessa, on Jumalan lahja, joka on otettava kiitollisena vastaan ja asetettava hyvän palvelukseen. Haluta määrittää itsensä kuten gender-teoriassa, riippumatta tästä ihmiselämän perustodellisuudesta lahjana, merkitsee vain lankeamista ihmisen vanhaan kiusaukseen tehdä itsensä jumalaksi ja kilpailla evankeliumin meille ilmoittaman rakkauden tosi Jumalan kanssa.

58. Toinen gender-teorian näkökohta on se, että se pyrkii kieltämään suurimman mahdollisen eron elävien olentojen keskuudessa: sukupuolten eron. Tuo perustava ero ei ole vain suurin kuviteltavissa oleva, vaan myös kaunein ja voimallisin. Miehen ja naisen parisuhteessa se saavuttaa ihmeteltävän vastavuoroisuuden ja

---

102 Franciscus, puhe diplomaattikunnalle (8. tammikuuta 2024): L'Osservatore Romano (8. tammikuuta 2024), 3.

on sen ihmeen lähde, joka ei koskaan lakkaa hämmästyttämästä meitä: uusien ihmisten tulo maailmaan.

59. Tässä mielessä oman ruumiinsa ja toisten ruumiin kunnioittaminen on olennaisen tärkeää gender-teorian edistämien uusien oikeuksien leviämisen edessä. Tuo ideologia tähtää ”yhteiskuntaan ilman sukupuolieroja” ja tekee tyhjäksi ”perheen antropologisen perustan”.[103] Ei voi hyväksyä sitä, että ”jotkut tällaiset ideologiat, jotka näennäisesti vastaavat toisinaan ymmärrettäviinkin toiveisiin, pyrkivät ainoaksi oikeaksi ajattelutavaksi, joka määrittää myös lasten kasvatusta. Ei pidä jättää huomiotta sitä, että ’biologisen sukupuolen (*sex*) ja sosiaalis-kulttuurisen sukupuoliroolin (*gender*) välillä voi tehdä eron, mutta niitä ei voi irrottaa toisistaan’”.[104] On siis torjuttava kaikki pyrkimykset hämärtää miehen ja naisen sukupuolieroa, jota ei voi poistaa: ”On totta, että emme voi erottaa sitä, mikä on miehistä ja naisellista, Jumalan luomistyöstä, joka edeltää kaikkia päätöksiämme ja kokemuksiamme. Siinä on biologisia elementtejä, joita ei voi jättää huomiotta.”[105] Vain tunnistamalla ja hyväksymällä tuon eron vastavuoroisesti jokainen ihminen voi täysin löytää itsensä, arvokkuutensa ja identiteettinsä.

---

103 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Amoris laetitia* (19. maaliskuuta 2016), 56: AAS 108 (2016), 334.

104 Ibid., joka siteeraa piispainsynodin XIV tavallisen yleiskokouksen loppuasiakirjaa (24. lokakuuta 2015), 58.

105 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Amoris laetitia* (19. maaliskuuta 2016), 286: AAS 108 (2016), 425.

Sukupuolenvaihdos

60. Ruumiin arvokkuutta ei voi pitää vähäisempänä kuin persoonan arvokkuutta sinänsä. Katolisen kirkon katekismus suoranaisesti kehottaa meitä tunnustamaan, että ”ihmisen ruumiilla on oma arvonsa ’Jumalan kuvassa’”.[106] Tuo totuus on muistettava erityisesti sukupuolenvaihdokseen liittyen. Ihmisolento koostuu erottamattomasti ruumiista ja sielusta, ja ruumis on elävä paikka, jossa sielun sisäinen elämä kehittyy ja ilmenee, myös ihmissuhteiden kautta. Muodostaessaan ihmispersoonan olemuksen sielu ja ruumis ovat osallisia siitä arvokkuudesta, joka on ominaista jokaiselle ihmiselle.[107] Siksi on muistettava, että ihmisruumis on osallinen persoonan arvokkuudesta, koska se on varustettu persoonallisilla merkityksillä erityisesti sukupuolittuneessa tilassaan.[108] Ruumiissa jokainen ihminen tunnistaa olevansa toisten synnyttämä, ja ruumiinsa kautta mies ja nainen voivat perustaa rakkaussuhteen, josta voi syntyä toisia ihmisiä. Tarpeesta kunnioittaa

---

106 *Katolisen kirkon katekismus* 364.

107 Tämä pätee myös vainajien ruumille kuuluvaan kunnioitukseen; vrt. esim. Uskonopin kongregaatio, instruktio *Ad resurgendum cum Christo* (15. elokuuta 2016), 3: AAS 108 (2016), 1290: ”Haudatessaan uskovien vainajien ruumiit kirkko vahvistaa uskon lihan ylösnousemukseen ja pyrkii korostamaan ihmisruumiin korkeaa arvokkuutta olennaisena osana persoonaa, jonka historian ruumis jakaa”. Yleisemmin vrt. myös Kansainvälinen teologinen komissio, Ajankohtaisia eskatologian ongelmia (1990), 5: “Ylösnousemukseen kutsuttu ihminen”.

108 Vrt. Franciscus, kiertokirje *Laudato si’* (24. toukokuuta 2015), 155: AAS 107 (2015), 909.

ihmispersoonan luonnollista järjestystä paavi Franciscus opettaa: ”Luomakunta edeltää meitä ja se on otettava vastaan lahjana. Samalla meidät on kutsuttu varjelemaan ihmisyyttämme, mikä merkitsee ennen kaikkea sitä, että se on hyväksyttävä ja sitä on kunnioitettava sellaisena kuin se on luotu.”[109] Siksi kaikenlaiset sukupuolenvaihdostoimenpiteet säännönmukaisesti uhkaavat ainutlaatuista arvokkuutta, jonka ihmispersoona on saanut sikiämishetkestään alkaen. Tämä ei poissulje mahdollisuutta, että henkilö, jolla on sukupuolielinten epämuodostumia, jotka ovat ilmeisiä jo syntymässä tai kehittyvät myöhemmin, päättää käyttää lääketieteellistä apua niiden ratkaisemiseksi. Sellaisessa tapauksessa toimenpide ei merkitse sukupuolenvaihdosta tässä tarkoitetussa merkityksessä.

Digiväkivalta

61. Digitaalisten teknologioiden edistys, joka tarjoaa monia mahdollisuuksia edistää ihmisen arvokkuutta, pyrkii yhä enemmän sellaisen maailman luomiseen, jossa kasvavat hyväksikäyttö, poissulkeminen ja väkivalta, jotka voivat loukata ihmispersoonan arvokkuutta. Ajatellaanpa vain sitä, kuinka helppoa näillä keinoilla on vaarantaa jonkun hyvä maine väärillä tiedoilla ja herjauksilla. Paavi Franciscus korostaa: ”Ei ole terveellistä sekoittaa kommunikaatiota pelkkään

109 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Amoris laetitia* (19. maaliskuuta 2016), 56: AAS 108 (2016), 344.

virtuaalikontaktiin. ’Digiympäristö on myös yksinäisyyden, manipuloinnin, hyväksikäytön ja väkivallan aluetta aina ’pimeän verkon’ ääritapaukseen saakka. Digitaaliset mediat voivat altistaa riippuvuusriskille, eristäytymään ja menettämään vähitellen kontaktin konkreettiseen todellisuuteen estäen aitojen ihmissuhteiden kehitystä. Uudet väkivaltamuodot leviävät sosiaalisen median kautta, esimerkiksi nettikiusaaminen; verkko on myös pornografian, ihmisten seksuaalisen hyväksikäytön ja uhkapelien levityskanava’.”[110] Siinä missä yhteysmahdollisuudet kasvavat, paradoksaalisesti ihmisistä tulee yhä eristyneempiä ja ihmissuhteet köyhtyvät: ”Digiviestinnässä halutaan näyttää kaikki, ja jokaisesta tulee tunkeilevan, paljastavan ja juoruavan kiinnostuksen kohde, usein nimettömästi. Kunnioitus toista kohtaan romahtaa; samaan aikaan kuin sivuutan hänet, jätän hänet huomiotta ja pidän hänet etäällä, voin häpeämättä tunkeutua hänen elämäänsä äärimmäisen yksityiskohtaisesti.”[111] Nuo taipumukset ovat digitalisaatioprosessin pimeä puoli.

62. Jos teknologian on palveltava ihmisen arvokkuutta, ei vahingoitettava sitä, ja jos sen on edistettävä rauhaa eikä väkivaltaa, ihmisyhteisön on oltava proaktiivinen

110 Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Christus vivit* (25. maaliskuuta 2019), 88: AAS 111 (2019), 413, joka siteeraa piispainsynodin XV tavallisen yleiskokouksen loppuasiakirjaa (27. lokakuuta 2018), n. 23.

111 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 42: AAS 112 (2020), 984.

näiden tendenssien kohtaamisessa suhteessa ihmisen arvokkuuteen ja hyvän edistämiseen: ”Tässä globalisoituneessa maailmassa ’tiedotusvälineet voivat auttaa meitä tuntemaan olevamme lähempänä toisiamme ja tajuamaan uudelleen ihmisperheen ykseyden. Se innoittaa solidaarisuuteen ja vakavaan toimintaan arvokkaamman elämän puolesta. […] Ne voivat auttaa meitä tässä erityisesti nykyään, kun inhimillisen kommunikaation verkostot ovat kehittyneet ennenkuulumattomalla tavalla. Erityisesti internet voi tarjota parempia mahdollisuuksia kohtaamiseen ja solidaarisuuteen kaikkien kesken, ja tämä on hyvä asia, se on Jumalan lahja’. On kuitenkin välttämätöntä jatkuvasti varmistaa, että nykyiset kommunikaatiomuodot todella ohjaavat meitä jalomieliseen kohtaamiseen, vilpittömään täyden totuuden etsintään, palvelemiseen, köyhien auttamiseen ja yhteisen hyvän rakentamiseen.”[112]

112 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 205: AAS 112 (2020), 1042, joka siteeraa hänen viestiään 48. maailman viestintäpäivää varten (24. tammikuuta 2014): AAS 106 (2014), 113.

Päätös

63. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (1948) 75-vuotisjuhlana paavi Franciscus korosti, että tuo asiakirja ”on kuin valtatie, jolla on otettu monia askelia eteenpäin, mutta monia puuttuu vielä, ja joskus valitettavasti palataan takaisinpäin. Työ ihmisoikeuksien puolesta ei koskaan pääty! Olen lähellä kaikkia niitä, jotka ääntä pitämättä konkreettisessa jokapäiväisessä elämässä taistelevat ja henkilökohtaisesti maksavat hinnan puolustaakseen merkityksettömien oikeuksia”.[113]

64. Tässä hengessä kirkko tällä julistuksella palavasti kehottaa asettamaan *ihmispersoonan arvokkuuden kunnioittamisen olosuhteista riippumatta* yhteisen hyvän puolustamisen ja lainsäädännön keskiöön. Jokaisen ja kaikkien arvokkuuden kunnioittaminen on välttämätön perusta sellaisen yhteiskunnan olemassaololle, joka perustuu oikeudenmukaiseen lakiin eikä vallan voimaan. Ihmisen arvokkuuden tunnustamisen perusteel-

113 Franciscus, Angelus (10. joulukuuta 2023): L’Osservatore Romano (11. joulukuuta 2023), 12.

la suojellaan perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia, jotka edeltävät sivistynyttä rinnakkaiseloa ja joihin se perustuu.[114]

65. Jokaiselle yksilölle ja jokaiselle ihmisyhteisölle kuuluu siksi tehtävä konkreettisesti ja tosiasiallisesti toteuttaa ihmisen arvokkuutta. Valtioiden tulee paitsi suojella sitä myös taata välttämättömät edellytykset, jotta se voisi kukoistaa edistämällä kokonaisvaltaisesti ihmispersoonaa: ”Poliittisessa toiminnassa on muistettava, että ’kaikesta näennäisestä huolimatta jokainen ihminen on äärettömän pyhä ja ansaitsee kiintymyksemme ja omistautumisemme’.”[115]

66. Nykyäänkin lukemattomien ihmisen arvokkuuden loukkausten edessä, jotka vakavasti uhkaavat ihmiskunnan tulevaisuutta, kirkko rohkaisee edistämään jokaisen ihmispersoonan arvokkuutta riippumatta hänen fyysisistä, psyykkisistä, kulttuurisista ja sosiaalisista ominaisuuksistaan. Kirkko tekee niin toivoen, varmana ylösnousseesta Kristuksesta kumpuavasta voimasta: hän paljasti jokaisen miehen ja naisen kokonaisvaltaisen arvokkuuden koko täyteydessään. Tämä varmuus ilmenee paavi Franciscuksen vetoomuksessa: ”Pyydän

---

114 Vrt. Kansainvälinen teologinen komissio, Ihmispersoonan arvokkuus ja oikeudet (1983), 2.

115 Franciscus, kiertokirje *Fratelli tutti* (3. lokakuuta 2020), 195: AAS 112 (2020), 1038, joka siteeraa hänen apostolista kehotuskirjettään *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 274: AAS 105 (2013), 1130.

jokaista tämän maailman ihmistä olemaan unohtamatta tätä arvokkuuttaan, jota kenelläkään ei ole oikeutta riistää."[116]

Paavi Franciscus allekirjoittaneelle Uskonopin viraston prefektille ja opillisten asioiden osaston sihteerille myöntämällään audienssilla 25. maaliskuuta 2024 hyväksyi tämän julistuksen, josta päätettiin tämän viraston tavallisessa istunnossa 28. helmikuuta 2024, ja määräsi sen julkaistavaksi.

Roomassa, Uskonopin virastossa
2. huhtikuuta 2024, pyhän Johannes Paavali II:n
kuoleman 19. vuosipäivänä.

Kardinaali *Víctor Manuel Fernández*
Prefekti

Mons. *Armando Matteo*
Opillisten asioiden osaston sihteeri

Ex Audientia Die 25.03.2024
Franciscus

---

116 Franciscus, kiertokirje *Laudato si'* (24. toukokuuta 2015), 205: AAS 107 (2015), 928.